

รัฐศาสตร์เพื่อชาติ
VS
รัฐศาสตร์เพื่อโลก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

มูลนิธิบรรจงสนธิ - สหปฏิบัติฯ

พิมพ์ถวายเป็นมูทิตาสักการะ

แต่ พระปิฎกโกศล เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์

ในวโรกาสที่ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่

พระราชปริยัติเวที

๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

รัฐศาสตร์เพื่อชาติ vs รัฐศาสตร์เพื่อโลก

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-92621-4-X

พิมพ์ครั้งแรก - ตุลาคม ๒๕๔๗	๗,๐๐๐ เล่ม
- งานทอดกฐินพระราชทาน ที่ วัดญาณเวศกวัน ๓๑ ต.ค. ๔๗	๓,๐๐๐ เล่ม
- คุณลัคนา กนกพันธ์ราษฎร์ พิมพ์เป็นธรรมทาน	๒,๐๐๐ เล่ม
- มูลนิธิบรรจงสนธิ - สหปฏิบัติฯ พิมพ์เป็นธรรมทาน	๑,๐๐๐ เล่ม
- มูลนิธิบรรจงสนธิ - สหปฏิบัติฯ พิมพ์ถวายเป็นมูทิตาสักการะ แต่ พระปิฎกโกศล เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ในวโรกาสที่ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชปรียัติเวที	๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่

คำปรารภ

หนังสือเล่มนี้ ถือว่าเป็นการบำเพ็ญบุญกุศลของโยมอุปัถุมณ์วัดญาณเวศกวัน เพื่อร่วมอนุโมทนาในโอกาสที่ พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ อัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานมาทอดที่ วัดญาณเวศกวัน ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๗

ความข้างต้นนี้มีเรื่องสืบเนื่องมาว่า เดิมทีเดี่ยวโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ได้จองกฐินที่จะทอดที่วัดญาณเวศกวันสำหรับ พ.ศ. ๒๕๔๗ นี้ ไว้ล่วงหน้าหลายปีแล้ว และต่อมาคุณโยมสายสนิท พุกกะเวส ก็ได้ขอร่วมเป็นเจ้าภาพกฐินดังกล่าวด้วย ครั้นมาถึงพรรษานี้ เมื่อพลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ แจ้งบุญเจตนาว่าจะนำผ้ากฐินพระราชทานมาทอดที่วัดญาณเวศกวัน คุณโยมทั้งสองท่านก็ได้อนุโมทนาโดยยกภาระการจองกฐินปี ๒๕๔๗ ให้แก่พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์

อย่างไรก็ตาม มีเรื่องยาวนานก่อนนั้น อย่างน้อยตั้งแต่ครั้งโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ พร้อมด้วยญาติมิตร มีคุณโยมหม่อมจรรยา ผลนิवास เป็นต้น ได้เป็นเจ้าภาพทอดกฐินที่วัดนี้ครั้งก่อน เมื่อปี ๒๕๔๑ ทางพระคิจะพิมพ์ประวัติวัดไว้เป็นอนุสรณ์และเป็นหลักฐาน แต่ไม่มีเวลาที่จะจัดทำได้ทัน

เวลาผ่านไปหลายปี จนกระทั่งเมื่อโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ จองกฐินอีกสำหรับปีนี้ จึงคิดว่า ถ้าเป็นไปได้ ก็น่าจะพิมพ์ประวัติวัดให้สำเร็จตามที่ตั้งใจ แต่ทั้งโอกาสและร่างกายของเจ้าอาวาสไม่อำนวย จึงไม่สามารถทำให้สำเร็จดังที่คิดหมาย

ได้เกิดความคิดใหม่ว่า น่าจะจัดทำประวัติวัดญาณเวศกวันเป็น ๒ แบบ คือ แบบเป็นทางการ ซึ่งจะมีรายละเอียดแสดงตัวเลขลำดับกาลเวลา และตัวเลขเกี่ยวกับอาคารสถานที่ เป็นต้น กับแบบเรื่องเล่าจากประสบการณ์ของญาติโยมที่เข้าร่วมสร้างและรู้เห็นการสร้างวัดญาณเวศกวันมาแต่ต้น

สำหรับประวัติแบบที่หนึ่ง คือ *แบบทางการ* ทางพระก็ยังคงอยู่ในสภาวะเดิม คือยังไม่สามารถดำเนินการได้ จึงได้มุ่งมาที่ประวัติวัดแบบที่สอง และได้บอกแจ้งแก่ญาติโยมที่รู้เห็นร่วมสร้างวัดมา ขอให้เขียนเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของแต่ละท่าน

แม้ว่าหลายท่านจะตกลงเขียนเล่าเรื่อง แต่เมื่อเวลากระชั้นเข้ามา ก็ยังได้ต้นฉบับไม่ครบถ้วน โยมท่านแรกที่เขียนส่งมาคือ โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ซึ่งได้มอบต้นฉบับไว้ตั้งแต่วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๗

โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ซึ่งบัดนี้มีอายุอยู่ในปีที่ ๙๑ ได้ออกตัวว่า ท่านจำอะไรไม่ค่อยได้ นึกไม่ค่อยออกแล้ว ลืมเรื่องราวไปเสียเป็นส่วนใหญ่ เขียนส่งมาได้สั้นๆ เพียง ๖ หน้ากระดาษพิมพ์ดีด

ถึงแม้โยมคุณหญิงฯ จะลืมเรื่องราวไปเสียมากแล้ว แต่ประวัติฉบับสั้นๆ ที่โยมเล่าไว้ ก็ให้ภาพคร่าวๆ แบบครอบคลุมได้ดี แม้ว่าจะไม่มีเรื่องในช่วงต่อจากตั้งวัดเสร็จแล้ว ซึ่งโยมคุณหญิงฯ เอง ได้เป็นหลักใหญ่ในการอุปถัมภ์ทั่วไปและริเริ่มการทั้งหลาย เช่น การตั้งทุนต่างๆ การจัดหายานพาหนะ การสร้างโรงครัว การสร้างโบสถ์ และการสร้างหอสมุด เป็นต้น

ในที่สุดได้ขอยุติว่า สำหรับงานกฐินปีนี้ ในส่วนประวัติวัด จะลงพิมพ์เฉพาะประวัติแบบเรื่องเล่าจากประสบการณ์ของโยม ฉบับโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ฉบับเดียวที่สั้นๆ นี้ก่อน พอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพความเป็นมาของวัดคร่าวๆ ส่วนฉบับที่ญาติโยมท่านอื่นเขียนส่งมา จะได้รวบรวมแล้วพิมพ์พร้อมกันคราวเดียวในโอกาสข้างหน้า

ในส่วนเนื้อหาของหนังสือ ได้ตกลงพิมพ์เรื่อง *รัฐศาสตร์เพื่อชาติ vs รัฐศาสตร์เพื่อโลก* ซึ่งเป็นธรรมกถาที่ได้แสดงในวันวิสาขบูชา ๒๕๔๗ ที่ผ่านมา และคุณลักษณ์ กนกพันธ์ราษฎร์ ได้คัดลอกข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงพร้อมไว้ ตั้งแต่ ๑๐ มิ.ย. ๒๕๔๗ โดยได้ตั้งใจคัดลอกตรวจตราและพิมพ์มาอย่างดี ขออนุโมทนาไว้ ณ ที่นี้อย่างมาก

งานกฐินครั้งนี้ สำเร็จด้วยศรัทธาของ พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ ผู้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก

กฐินพระราชทาน เป็นเครื่องแสดงถึงพระบรมราชูปถัมภ์ต่อพระบรมพุทธศาสนา ที่แผ่ไปยังวัดวาอารามทั้งหลาย กระจายไปทั่วพระราชอาณาจักร พร้อมทั้งพระมหากรุณาธิคุณที่โปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่พสกนิกรต่างบุคคลต่างองค์กร ที่มีโอกาสได้รับผ้าพระกฐินพระราชทานไปบำเพ็ญกุศลตามศรัทธาของตน พร้อมทั้งเป็นเครื่องหมายแห่งความจงรักภักดีของประชาราษฎร์ ซึ่งมีความปลื้มใจในการที่ได้มีโอกาสโดยเสด็จพระราชกุศล กล่าวโดยสรุปว่า เป็นสายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างองค์พระมหากษัตริย์ และพระพุทธรักษา กับประชาราษฎร์ทั่วแผ่นดิน

ขออนุโมทนา พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ ผู้ได้ทำหน้าที่เป็นเสมือนสื่อโยงความสัมพันธ์ที่กล่าวมา ในการบำเพ็ญบุญกุศลสำคัญ คือ การทอดกฐิน ที่เป็นสังฆทานประเภทกาลทานครั้งนี้ โดยมีศรัทธาในพระรัตนตรัย และมีน้ำใจเกื้อกูลต่อพระสงฆ์ และต่อพระพุทธรักษา พร้อมทั้งมีน้ำใจบารวนาดีสามัคคีกันกับพุทธบริษัททั้งปวง ในการทำนุบำรุงพระพุทธรักษาให้ดำรงมั่นคงยืนนานเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั้งปวงสืบไป

ขอคุณพระรัตนตรัย และบุญจริยาแห่งกฐินทานและธรรมทานครั้งนี้ จงเป็นปัจจัยอภิลอวยชัยให้ พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ และครอบครัวญาติมิตร พร้อมทั้งญาติโยมผู้ร่วมศรัทธาทั้งปวง จงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย งอกงามในธรรม ดำรงในความสุขเกษมศานต์ทุกเมื่อ

วัดญาณเวศกวัน

๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๗

สารบัญ

คำปรารภ..... ก

วัตถุนิยมเวทกวัน ความเป็นมาเท่าที่ระลึกได้..... (๓)

รัฐศาสตร์เพื่อชาติ vs รัฐศาสตร์เพื่อโลก ๑

ภาค ๑ วิสาขทศน์ เพื่อวัดและพุทธบริษัท ๒

ชาวพุทธที่ดีแท้ ไม่คิดดีอยู่แค่ตัว

แต่ต้องเดินหน้าสามัคคี หนุนการทำดีไปด้วยกัน ๒

วัดที่ดี ทั้งเป็นทักษิณีย์ และรื่นรมณีย์ ๓

พระสงฆ์ที่ดี เป็นมโนภาวนีย์

หรืออย่างน้อย ต้องเป็นปสาทนิย์ ๕

ลำดับชั้นความสำคัญ ของวันสำคัญ ๘

วันวิสาขบูชาสำคัญ ที่เป็นวันเกิด ๓ อย่าง ๑๑

โพธิญาณที่เป็นแกนของวิสาขบูชา

สอนใจมิให้ระย่อต่อความยากแห่งการลูถึงความสำเร็จ ๑๓

ภาค ๒ วิสาขทศน์ เพื่อรัฐและเพื่อโลก ๑๕

ความสำเร็จทั้งหลาย จะได้มาโดยง่ายก็หาไม่ ๑๕

ความสำเร็จของผู้หน้าที่ยิ่งใหญ่

คือพาคนชนะความยากไปถึงความสำเร็จที่สร้างสรรค์ ๑๖

รัฐศาสตร์บอกชื่อตัว ว่าติดกรอบรัฐ

ขึ้นไปยืนเหนือดานชาติ วิ่งตามลัทธิศาสน์อุดมการณ์ ๑๙

แนวคิดทางรัฐศาสตร์ทั่วไป

ยากจะพ้นการให้ตนยิ่งใหญ่บนความย่อยยับของคนอื่น ๒๓

จากรัฐศาสตร์เพื่อชาติ ก้าวใหม่ขึ้นไปสู่รัฐศาสตร์เพื่อโลก ๒๕

ถ้าจะนำโลกขึ้นไปสู่ความพ้นปัญหา

ต้องมีความเข้มแข็งทางปัญญาเหนือกว่าผู้ที่ชนะการแข่งขัน ๒๙

พระสงฆ์ต้องเป็นกัลยาณมิตรหลักของชาวบ้าน

ต้องจุดพลังคนไทยขึ้นจากความประมาทมัวเมาให้ได้ ๓๓

เสรีภาพที่เลื่อนลอยไม่รู้จุดหมาย

ทำลายประชาธิปไตยของคนที่ได้รับการศึกษา ๓๖

ประชาธิปไตยไม่สำเร็จแค่เสียงข้างมากเป็นใหญ่

ประชาธิปไตยสัมฤทธิ์เมื่อการศึกษาได้พัฒนาคนส่วนใหญ่ ๔๐

ถ้าคนไทยมีจิตใจใหญ่กว้างเป็นชาวพุทธถึงขั้น

ก็จะไปถึงจุดหมายใหญ่แห่งการสร้างสรรคโลกที่สันติสุข ๔๒

รัฐศาสตร์เพื่อชาติ

VS

รัฐศาสตร์เพื่อโลก*

ขอเจริญพร ญาติโยมสาธุชนทุกท่าน

ณ บัดนี้ เราได้มาถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่ง คือ
ถึงวันวิสาขบูชา อันถือได้ว่าเป็นวันสำคัญที่สุดทางพระพุทธศาสนา

วันวิสาขบูชาเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนรู้จักกันดี และมีใช้เฉพาะใน
ประเทศไทยเท่านั้น แต่รู้จักกันทั่วโลก ดังที่เวลานี้ ที่สหประชาชาติก็ได้จัด
พิธีบูชากันอยู่ แต่เวลาไม่ตรงกัน ตอนนี้อยู่ในครึ่งคองยังไม่ได้ เพราะเป็น
เวลาประมาณตี ๕ ที่นิวยอร์ก หมายความว่าอยู่ในช่วงวันสองวันที่มี
พิธีวิสาขบูชา แล้วทางไหนก็ช้ากว่าเรา คือรอเมื่อวันของเรามืดลง ของเขา
เริ่มเช้า ก็จะขึ้นเป็นวันวิสาขบูชา

เมื่อวันวิสาขบูชามาถึง ญาติโยมสาธุชนก็มีจิตใจสดชื่นเบิกบาน
ผ่องใส พวกท่านทำบุญทำทาน ด้วยความมีศรัทธาในพระรัตนตรัย และมีจิต
เมตตาปรารถนาดีต่อกัน พร้อมทั้งต่อพระศาสนา และต่อพระสงฆ์ คือ
พุทธบริษัทพร้อมใจกันทั้งหมด จึงมาทำกิจกรรมต่างๆ

* ธรรมเนียม ของ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ในวันวิสาขบูชา ๒ มิถุนายน ๒๕๔๗
ณ อุโบสถวัดญาณวนศวัน

วิสาขทัศน์ เพื่อวัดและพุทธบริษัท

ชาวพุทธที่ดีแท้ ไม่คิดดีอยู่แค่ตัว
แต่ต้องเดินหน้าสามัคคี ทนุนาการทำดีไปด้วยกัน

การมาในที่นี้ ถ้าใช้คำทางพระศาสนา ก็เรียกว่าเป็นการให้
ทั้งกายสามัคคีและจิตสามัคคี

กายสามัคคี คือร่วมกาย โดยมานั่งประชุมกัน มาช่วยกัน
ทำโน่นทำนี่ ตลอดจนมาร่วมกิจกรรมในการเวียนเทียน

จิตสามัคคี คือร่วมใจ ซึ่งอยู่ข้างใน ร่วมใจนี้สำคัญนัก เมื่อ
ใจร่วมกันจึงทำให้มาประชุมในที่เดียวกันได้

ร่วมใจนี้ลึกซึ้ง มีหลายระดับ ร่วมใจจริง ๆ ก็ต้องมีศรัทธา
ร่วมกัน รักกัน มีเมตตาหรือไมตรีจิตต่อกัน หวังดีต่อกัน มีใจสมัคร
สมานกลมเกลียว คิดร่วมใจกันในการประพฤติปฏิบัติสร้างสรรค์
สิ่งที่ดีงาม เพื่อทำชีวิต ครอบครัว และสังคมให้ร่มเย็นเป็นสุข
เป็นต้น อันนี้จึงจะเป็นการร่วมใจที่แท้จริง เรียกว่าเป็นจิตสามัคคี

ถ้ามีครบ ๒ อย่าง ทั้งกายสามัคคีและจิตสามัคคี ก็จะมี
สมบุญคุณ เราต้องการให้ได้ถึงขั้นนี้

การที่มีพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานั้น ก็เพราะมุ่ง
ให้เราได้แสดงออกซึ่งกายสามัคคีและจิตสามัคคีนี้แหละ คือ มิใช่มี
พิธีเฉพาะลำพังตนเอง ซึ่งแต่ละท่านก็คงมีอยู่แล้ว แต่จะให้
สมบุญคุณเกิดผลเป็นประโยชน์บริบูรณ์แท้จริง ก็ต้องมาแสดงออก

ร่วมกันอย่างนี้ พระศาสนา สังคม และเรื่องที่เป็นของส่วนรวม เช่น วัฒนธรรม จึงจะอยู่ได้ และสามารถดำเนินไปด้วยดี

การที่จิตใจโยมมีศรัทธา มีเมตตา มีสามัคคีกันอย่างนี้ ก็เป็นที่น่าอนุโมทนา แต่ที่ปรากฏอยู่นี้เป็นเพียงการแสดงออก ในเหตุการณ์สำคัญ ที่เป็นจุดกำหนด ที่จริงนั้น ตามปกติ ญาติโยม สาธุชนจำนวนมากก็มีศรัทธาและมีเมตตาธรรมเป็นต้น และได้มา อดวาอาราม มาทำกิจกรรม มาถวายทาน รักษาศีล บำเพ็ญ ภาวนากันอยู่แล้ว ซึ่งเป็นบรรยากาศสำคัญ ที่มาประสานกัน ช่วย ให้อันวิสาขบูชาที่มีความหมายมากขึ้น

หมายความว่า เรามีใช้มาเฉพาะวันวิสาขบูชา หรือเฉพาะ วันสำคัญเท่านั้น แต่เราได้เอาใจใส่ในเรื่องของบุญกุศล ในการสร้าง ความดี ในการร่วมกิจกรรมทางพระศาสนามาโดยตลอด ซึ่งถ้าทำ ได้สม่ำเสมอตลอดทั้งปี ก็จะเป็นการมาช่วยกันทำให้วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา ตลอดจนวันอาสาฬหบูชาที่มีความหมายที่แท้จริงได้ อย่างสมบูรณ์

อย่างนี้ ก็ต้องขออนุโมทนาญาติโยมจำนวนมาก ที่ได้มา ช่วยเหลือเกื้อกูลวัดตลอดมา มิใช่เฉพาะถวายทานบำรุงเลี้ยงพระสงฆ์ เท่านั้น แต่ได้มาช่วยในเรื่องการจัดบริเวณวัดวาอารามให้เป็น สถานที่อันสมที่จะเรียกว่าเป็นรมณีสถาน คือเป็นสถานที่ดีงาม ร่มรื่น ที่ชวนให้จิตใจสดชื่นร่าเริงเบิกบาน เรียกสั้นๆ ว่า “รมณียะ” หรือ “รมณีย์” ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสถานที่ที่ดี

วัดที่ดี ทั้งเป็นทัศนีย์ และรื่นรมณีย์

เรามีคำคู่กัน อันหนึ่งเรียกว่า “ทัศนียะ” หรือพูดง่ายๆ เรียก

เป็นไทยว่า “ทัศนีย์” และอีกคำหนึ่งว่า “รมณียะ” เรียกเป็นไทยว่า “รมณีย์”

รมณีย์ แปลว่า นารีนรมย์ เป็นที่ยินดี ทำให้จิตใจสบาย ส่วน**ทัศนีย์** เป็นด้านรูปธรรม เป็นสภาพทางวัตถุที่มองเห็นด้วยตา

ตอนแรก เรามองเห็นสถานที่ที่สะอาด มีต้นไม้ มีธรรมชาติต่างๆ ที่สดชื่นสวยงาม น่าดูน่าชม ก็เป็น**ทัศนีย์** แต่จะให้ผลจริงๆ ที่ลึกซึ้งลงไป ก็ต้องเข้าไปถึงจิตใจ ให้เกิดความรู้สึกที่นรมย์ คือเป็น**รมณีย์** อันนี้เป็นลักษณะทั่วไป และวัดวาอารามก็ควรจะเป็นสถานที่ซึ่งเป็นทั้ง**ทัศนียะ**และ**รมณีย์**

สังเขปสถาน ๔ คือ สถานที่พระพุทธรูปเจ้าประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ และทรงแสดงปฐมเทศนา ในชมพูทวีป ที่ชาวพุทธไปนมัสการกันนั้น ที่จริงท่านไม่ได้เรียกว่าสังเขปสถานอย่างเดียว ในพระไตรปิฎกเอง พระพุทธรูปเจ้าตรัสเรียกว่า เป็น**ทัศนียสถาน**และ**สังเขปสถาน** คือเป็น ๒ อย่าง แต่เราจับเอามาคำเดียว เรียกว่า**สังเขปสถาน**

โดยทั่วไป ที่อื่นซึ่งไม่ได้เป็น**สังเขปสถาน**อย่างนั้น ก็ต้องให้เป็น**ทัศนียสถาน** แล้วก็**รมณียสถาน** ดังจะเห็นว่า คำบรรยายลักษณะวัดทั่วไปในพุทธกาลเป็นอย่างนี้

ทัศนีย์ รมณีย์ นี้เป็นเรื่องของสถานที่ ญาติโยมมาในที่ที่ว่าเป็นวัดวาอาราม ถ้ามีลักษณะอย่างนี้ ก็เป็นที่โน้มน้าจิตใจไปสู่ความสงบ ความสดชื่นเบิกบานใจ แล้วก็โน้มน้าต่อไปสู่ธรรมะ ถ้ามีการสดับตรับฟัง และฝึกศึกษาปฏิบัติธรรมต่อไป ก็ทำให้ได้ผลดีด้วย เพราะบรรยากาศเกื้อกูล เรียกว่าเป็น “สัปปายะ” อันนี้เป็นด้านหนึ่ง

พระสงฆ์ที่ดี เป็นมโนภาวนีย์ หรืออย่างน้อย ต้องเป็นปสาทณีย์

นี่อีกด้านหนึ่ง ก็คือตัวบุคคล ในสถานที่นั้น ก็ต้องมีตัวบุคคล ตัวบุคคลที่เหมาะสมที่ดีก็มีลักษณะแบบเดียวกัน มีคำเรียกเป็นชุดต่อกันไปเลย คือ

บุคคลก็เริ่มต้นด้วยเป็น *ทศนียะ* คือนำดู ซึ่งเป็นลักษณะอาการทางร่างกาย หรือเป็นรูปธรรมภายนอก จากนั้นก็มีศัพท์ที่ลึกลงไป ต่อจากทศนียะ ก็ต้องเป็น “ปสาทณียะ”

ปสาทณียะ แปลว่า นำเลื่อมใส นำชื่นชม นำเชื่อถือ หมายความว่า มีคุณสมบัติดีงามต่างๆ เช่น มีความรู้ มีความสามารถ มีการประพฤติปฏิบัติดี เป็นต้น เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ชวนให้เชื่อถือ

ทศนียะ เป็นการมองเห็นด้วยตาในเบื้องต้นก่อน แต่พอถึง *ปสาทณียะ* ก็เป็นการมองลึกเข้าไปข้างใน เรียกว่า เห็นรูปพรรณภายนอกเป็น *ทศนีย์* ต่อจากนั้นก็มีคุณสมบัติข้างในลึกเข้าไปก็เป็น *ปสาทณีย์*

ยิ่งกว่านั้น ถ้าจะให้ดียอดเยี่ยม ขอให้ดูอย่างในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ มีผู้คนไปกราบไปเฝ้าพระพุทธเจ้านั้น เหตุผลที่เขาไปอย่างหนึ่งก็คือ ต้องการไปพบไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งพระมหาสาวกทั้งหลาย ที่เขาเรียกว่าเป็น “มโนภาวนียะ” หรือเรียกสั้นๆ ก็เป็น *มโนภาวนีย์* แปลว่า เป็นที่เจริญใจ

เป็นอันว่ามี ๓ ชั้นด้วยกัน

๑. *ทศนียะ/ทศนีย์* เห็นรูปร่างและอาการทั่วไปภายนอก ก็

นำดูน่าชม

๒. *ปสาทนียะ/ปสาทนีย์* พอใกล้เข้าไป เห็นถึงข้างใน ก็ซึ่งใจ รู้สึกชื่นชม ชวนให้เลื่อมใส มีซึ่งงามแค่รูปร่างท่าทาง แต่ข้างในมี คุณความดีทางธรรมทางปัญญา มีความรู้ความสามารถน่าเชื่อถือ น่าศรัทธา ต่อจากนั้นก็

๓. *มโนภาวนียะ/มโนภาวนีย์* ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปอีก เห็นท่านเมื่อใด ก็ใจโปร่งใจโล่ง ไม่มีอะไรที่จะให้เคลือบแคลงขุ่นมัวในส่วนของตัวเองที่ท่านที่จะคิดเอาจากใครหรือคิดร้ายต่อใคร มีแต่คุณความดีเป็นหลักที่ยึดถือได้และน้ำใจที่มุ่งจะให้ ทำให้ซาบซึ่งใจ พอได้มาพบเห็น ก็มีผลเกิดขึ้นแก่ตัวผู้ดูผู้มาผู้ชมผู้ชิดใกล้ ทำให้ผู้ที่มาเห็นมาชื่นมาชมมาดูนั้น จิตใจสบายผ่องใสเบิกบานร่าเริงใจ เป็นที่เจริญใจ ด้วยทำให้ผู้นั้นๆ มีใจที่จะพัฒนาก้าวหน้าไปในธรรมในปัญญา ยิ่งขึ้นไป

เพราะเหตุนี้แหละ ตอนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลายคนจึงได้แสดงความเสียอกเสียใจบอกว่า เมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานไปแล้ว มิใช่เฉพาะเขาจะไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่เขาจะไม่ได้เห็นพระมหาสาวก พระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้เป็น*มโนภาวนียะ* ผู้เป็นที่เจริญใจ ที่ว่าพอเห็นแล้ว ได้พบได้พูดคุยสนทนา ก็ทำให้ได้ความรู้ ได้ธรรม ได้บุญกุศล ได้ความดีงาม ได้ปัญญา อะไรต่างๆ อย่างนี้ เรียกว่า *มโนภาวนียะ* เป็นที่เจริญใจ คือทำให้จิตใจของเขาพัฒนาขึ้นมา

รวมความว่า ควรและขอให้ได้ทั้ง ๓ ชั้น

อันนี้ก็เป็นเรื่องคุณสมบัติต่างๆ ของสถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นเครื่องเกื้อกูลแก่ผู้ที่มาในวัดวาอาราม มาทำ

บุญทำกุศล ทำให้ได้ผลดีจากพระศาสนาอย่างแท้จริงแม้ถึงญาติโยม
ทั้งหลายเอง ก็คงจะเป็นทัศนียะ และเป็นปสาทนียะแก่กันและกัน

สำหรับมโนภาวนียะนี้ ตามปกติท่านใช้น้อย มักจะใช้กับท่าน
ที่เป็นพระอรหันต์ ก็เอาละ ขอให้ปสาทนียะก็ยังมี ก็พอแล้วที่จะ
ทำให้สังคมของเราอยู่ร่มเย็นเป็นสุข อยู่กันด้วยความรู้สึกเป็นมิตร
มีไมตรี มีคุณค่าต่อกัน และรู้สึกในคุณค่าของกันและกัน ขึ้นชมต่อกัน
หวังว่าบรรยากาศของวัดจะได้ช่วยให้มีความรู้สึกที่ดีงามเหล่านี้

ญาติโยมที่มาวัดก็อย่างที่กล่าวแล้ว ไม่ใช่เฉพาะมาทำบุญ
ทำกุศลถวายทานเลี้ยงพระอย่างเดียว แต่ได้มาช่วยกันจัดดูแลวัด
ทำให้สถานที่วัดร่มรื่น ช่วยปลูกต้นไม้บ้าง ทำความสะอาดบ้าง
จัดตกแต่งต่างๆ ต้องขออนุโมทนาไว้ในที่นี้

ท่านที่มาช่วยจัดเตรียมงานต่างๆ นั้น ทุกคนย่อมมีความ
คิดหวังอย่างเดียวกัน คือมีความมุ่งมาดปรารถนาดีต่อผู้ที่จะมา
ร่วมงาน โดยตั้งใจว่า ขอให้สาธุชนทั้งหลายมาวัดแล้ว จงได้ความ
สดชื่นเบิกบานใจ ว่างเริงร่า ได้ความสุขสงบกลับไป ได้
ประโยชน์ทางศีล ทางจิตใจ แล้วก็แก้ปัญหา ได้ความรู้ความเข้าใจ
ต้องตั้งความหวังต่อกันอย่างนี้

ถ้าเราตั้งความหวังต่อกันอย่างนี้ ว่าขอให้ผู้ที่มาแล้ว ได้
ประโยชน์มีความสุขโดยทั่วกัน ก็เป็นจิตใจที่ดี เป็นกุศลในตัว
พระก็ต้องตั้งใจต่องานนี้ต่อญาติโยม เป็นหลักของพระพุทธศาสนา

เรามาในวันนี้ ก็เป็นอันว่าได้กายสามัคคีและจิตสามัคคีแล้ว
โดยมีความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน เปี่ยมด้วยศรัทธาและเมตตา
เป็นพื้นฐานที่ดีงาม มีจิตใจเป็นบุญเป็นกุศลทั่วกัน อาตมภาพก็ขอ
อนุโมทนา

ลำดับชั้นความสำคัญ ของวันสำคัญ

วันนี้ ที่จะต้องกล่าวเป็นพิเศษก็คือเรื่องวันวิสาขบูชา ส่วนที่พูดเกริ่นนั้นเป็นเรื่องทั่วไป

ก่อนที่จะพูดเรื่องวันวิสาขบูชา ก็ต้องขอประทานอภัยนิดหน่อย ที่จะพูดถึงเรื่องตัวเอง คือ โยมหลายท่านจะแปลกใจว่า วันนี้เอาตมาลงมาได้อย่างไร เมื่อก็ แคะให้ศีลก็ไม่ค่อยตลอด เหนื่อยแล้วก็ใจสั้น ความจริงสภาพร่างกายไม่ได้ดีกว่าก่อนนี้ที่ไม่ได้ลง แต่เหตุผลที่คราวนี้ลงมานั้น เกี่ยวกับเรื่องของวันสำคัญ ก็เลยขอถือโอกาสพูดเสียหน่อย คือวันสำคัญที่บอกตอนต้นว่าเป็นวันสำคัญที่สุด

ทำไมจึงว่าวันวิสาขบูชาสำคัญที่สุด เรามีวันสำคัญต่างๆ ซึ่งบางทีก็ไม่สำคัญ แต่เป็นวันที่วัดมีงาน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมก็มีงานที่โยมมาทำบุญทำกุศลโดยปรารถนาวันเกิดของอادمภาพ แล้วตอนนี้ก็เลยขยายเป็นวันเด็กไปด้วย

วันเกิดนั้นในแง่ตัวงานไม่ถือว่าสำคัญ เพราะฉะนั้น ถ้าเจ็บป่วยบ้างเล็กน้อย ก็เป็นอันว่าไม่ต้องลง เพราะถือว่าโยมมาทำบุญก็เป็นเรื่องที่โยมมีความปรารถนาดี เมื่อโยมทำบุญแล้ว ตัวไม่ได้ลง โยมก็อุทิศส่วนกุศลไปให้ได้ ไม่มีปัญหา นี่เป็นวันแบบที่หนึ่ง เป็นเรื่องของวันคล้ายวันเกิดเท่านั้น ไม่ใช่วันสำคัญจริง

ต่อมา วันสำคัญอีกประเภทหนึ่ง คือวันสำคัญตามวัฒนธรรมประเพณี อย่างวันสงกรานต์ เป็นวันที่สำคัญสำหรับประเทศไทย หรือสำหรับสังคมทั้งหมด เป็นวันที่ญาติโยมมาประชุม แสดงความรักความปรารถนาดีต่อกัน ทั้งต่อผู้อยู่และผู้ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่ามาทำบุญรวมญาติ อุทิศส่วนกุศลแก่ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น

ในโอกาสอย่างนี้ โยมมาแสดงความปรารถนาดี พร้อมเพียงสามัคคี พระก็มาแสดงน้ำใจ โดยมาร่วมอนุโมทนา มาช่วยอำนวยความสะดวกในการที่ญาติโยมบำเพ็ญกุศล พระองค์ไหนจะมาได้ก็ดี แต่ถ้าเจ็บป่วย ก็ไม่ต้องมา อยู่ในชั้นที่สำคัญขึ้นมาอีก แต่ยังไม่สำคัญที่สุด

จากนั้นก็มาถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งมีหลายวัน แล้วก็ยังแยกช่อยออกไปได้เป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มแรก ก็คือ **วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา*** เป็นวันสำคัญสำหรับพระสงฆ์ โดยมีกิจที่ท่านต้องทำตามข้อกำหนดทางพระวินัย และในการปฏิบัติกิจของท่านตามพระพุทธรบัตถุณินั้น ญาติโยมไม่เข้าไปร่วมทำด้วย

แต่เพื่อแสดงความอุปถัมภ์สนับสนุน ญาติโยมก็มาถวายกำลังและอำนวยความสะดวก ด้วยการเลี้ยงภัตตาหารและถวายวัตถุปัจจัยที่ท่านจะต้องอาศัย จนเกิดเป็นประเพณีทำบุญ ได้แก่ การถวายเทียนพรรษาและถวายผ้าอาบน้ำฝนในตอนเข้าพรรษา และตักบาตรเทโวตอนออกพรรษา

ในพิธีทำบุญอย่างนี้ พระสงฆ์ออกมาฉลองศรัทธาสนองน้ำใจของญาติโยม ซึ่งควรยั้งที่จะมา แต่ถ้ารูปใดมีเหตุขัดข้องอันควร ก็ยกเว้นไป

ที่นี้ก็มาถึงกลุ่มที่สอง ได้แก่ วันอย่าง **วิสาขบูชา มามบูชา อาสาฬหบูชา** กลุ่มนี้เป็นวันที่พุทธบริษัททั้ง ๔ ไม่ว่าจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี หรืออุบาสก-อุบาสิกา จะต้องแสดงน้ำใจของตนต่อพระ

* ถ้าพูดอย่างเคร่งครัด ก็เป็นวันสุดท้ายของพรรษา หรือวันสิ้นสุดพรรษา แต่ทางพระสงฆ์มีคำเฉพาะ เรียกว่า **วันปวารณา**

พุทธเจ้า ต่อพระธรรม ต่อพระสงฆ์ พูดสั้นๆว่า ต่อพระรัตนตรัย จึงเป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคลนั้นเลยทีเดียว อย่างพระแต่ละองค์ก็มีหน้าที่ต่อพระรัตนตรัย ต้องมาแสดงน้ำใจ แบบนี้ถ้าไม่จำเป็นจริงๆไม่ควรขาด เป็นเครื่องวัดความสำคัญขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง

ที่นี้ ในบรรดาวันสำคัญแบบนี้ ที่เรียกว่า “บูชา” ที่เราจัดกันตามปกติ ซึ่งมี ๓ วัน คือ วิสาขบูชา มาฆบูชา อาสาฬหบูชา นั้น ถือว่าวันวิสาขบูชาสำคัญที่สุด เพราะเป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า เพราะมีวันนี้ วันอื่นจึงมีได้

เพราะพระพุทธเจ้าตรัสรู้ เกิดมีพระพุทธเจ้าขึ้นมา จึงมีวันอาสาฬหบูชาที่พระสงฆ์มาประชุมกัน ถ้าไม่มีวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาก็มีไม่ได้ พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสรู้แล้ว ใครจะไปสั่งสอนวันมาฆบูชาก็เช่นเดียวกัน เป็นวันที่สืบเนื่องมาจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศธรรมเผยแผ่พระศาสนา เพราะฉะนั้น ถ้าจำเป็นจริงๆ ลงไม่ได้ ก็ตัดไปอีก ๒ วัน ก็เหลือวันวิสาขบูชา

เป็นอันว่า วันวิสาขบูชาต้องพยายามลงให้ได้ เป็นเรื่องของวันสำคัญซึ่งมีความสำคัญตามที่กล่าวมา ก็ขอโอกาสเล่าเหตุผลไว้

เมื่อพูดแล้วว่า วันนี้คือวิสาขบูชา เป็นวันสำคัญที่สุด เราก็มาพูดถึงความหมายของวันวิสาขบูชากันอีก

อย่างไรก็ตาม เราก็อ้างกันอยู่แล้วว่า วันวิสาขบูชามีความหมายและความสำคัญอย่างไร โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธา ได้ศึกษามากแล้วก็มาร่วมกิจกรรมกันไม่ที่นี้ที่โน่น เรียกว่าทุกปี ก็ย่อมมีความแม่นยำในเรื่องเหล่านี้ เพราะฉะนั้น ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมาทบทวนกันอีกว่า วันนี้มีความหมายอย่างนั้นอย่างนี้ แม้กระทั่งว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร วันนี้ก็จะไม่ทบทวน

แต่เราสามารถยกความหมายแ่งมุมแ่งคิดเกี่ยวกับวันสำคัญเหล่านี้มาพูดกันในแต่ละครั้ง แต่ละโอกาส ยักย้ายเปลี่ยนแปลงไป เรียกว่าเป็นปริยายเทศนา (ปริยาย นี้แหละมาเป็นไทยว่า “บรรยาย”)

วันวิสาขบูชาสำคัญ ที่เป็นวันเกิด ๓ อย่าง

สำหรับวันวิสาขบูชา^{นี้} แม้แต่ความหมายเบื้องต้น หรือความหมายพื้นฐาน ที่เราบอกกันว่า เป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า เราก็ยังสามารถพูดแนวใหม่^{อีก}ได้ แล้วแต่จับแ่งความหมาย

วันนี้ ขอให้ความหมายของวันวิสาขบูชา^{อีก}แบบหนึ่งว่าเป็นวันเกิดทั้งหมด คือ เป็นวันเกิด ทั้งวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพาน

ทำไมจึงว่าเป็นวันเกิด?

ในความหมายแรก แน่นนอนว่าชัดเจนอยู่แล้ว วิสาขบูชาเป็นวันที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ เรียกง่าย ๆ ก็คือเกิด ได้แก่เจ้าชายสิทธัตถะเกิด

สอง ที่ว่าเป็นวันตรัสรู้ ก็คือเป็นวันที่เจ้าชายสิทธัตถะเกิดเป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเกิดจริงในวันตรัสรู้

ต่อมา สวม ปรีณิพพาน เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพาน ก็เกิดพุทธศักราช พุทธศักราช^{นั้น}กำหนดจากการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า และเพราะมีการเกิดของพุทธศักราช^{นี้}แหละ เราจึงมีเครื่องกำหนดหมายว่า พระพุทธศาสนาดำรงอยู่สืบต่อกันมานานเท่าไร เป็นเครื่องกำหนดย้อนลงไปถึงพระประวัติของพระพุทธเจ้า

และเหตุการณ์ทั้งหมดทุกอย่าง

พุทธศักราชนี้เป็นตัวเชื่อมที่สำคัญ และเป็นสายโยงที่ยังยืนอยู่จนถึงปัจจุบัน ต่อเนื่องโยงตัวเรากับพระพุทธเจ้า และทั้งพระพุทธเจ้ากับเจ้าชายสิทธัตถะนั้น

ในที่นี้ ก็จึงบอกว่า วันวิสาขบูชาเป็น **วันเกิด ๓** อย่าง คือ เกิดเจ้าชายสิทธัตถะ เกิดพระพุทธเจ้า แล้วก็เกิดพุทธศักราช

สำหรับในประเทศลังกา (รวมถึงอินเดีย) และพม่า นั้น เขา นับต่างจากเรา คือ พอพระพุทธเจ้าปรินิพพาน เขาก็นับทันที เพราะฉะนั้น ปีนั้นจึงเป็นพุทธศักราชที่ ๑

แต่ตามแบบของเรานั้น ยังไม่เริ่มนับ แต่หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานผ่านไปแล้ว ๑ วัน ๒ วัน ๓ วัน ... ๑ เดือน ๒ เดือน ๕ เดือน ๑๐ เดือน ๑๒ เดือน

พอครบ ๑๒ เดือน คือครบ ๑ ปี เราจึงพูดว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้ว ๑ ปี เริ่มพุทธศักราช ๑ ของเรานับเวลาที่ล่วงแล้ว คือนับจำนวนปีที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้ว แต่ของพม่า ลังกา นับลำดับปีที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานผ่านไป

ด้วยเหตุนี้ พุทธศักราชในประเทศไทย ซึ่งรวมไปถึง ลาว และเขมรด้วย จึงช้ากว่าในพม่า และลังกา ๑ ปี ญาติโยมต้องทราบด้วย เวลานี้ ในลังกาและพม่า เป็นพุทธศักราช ๒๕๔๘ แล้ว ขณะที่ของเรายังเป็น ๒๕๔๗ นับต่างกันอย่างนี้

นี่เป็นเรื่องที่ควรจะทราบเหมือนกัน เป็นเรื่องความหมายง่ายๆ เอามาพูดพอเป็นเรื่องทักทาย

โพธิญาณที่เป็นแกนของวิสาขบูชา สอนใจมิให้ระย่อต่อความยากแห่งการลุถึงความสำเร็จ

ที่นี่เราควรพูดให้ลึกลงไปอีก สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่เราจะพูดเกี่ยวกับวันวิสาขบูชา ก็อย่างที่บอกแล้วเมื่อกี้ว่า ตัวจริงที่สำคัญที่สุดก็คือ **การตรัสรู้** การประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะมีความหมายขึ้นมา ก็เพราะว่า จากเจ้าชายสิทธัตถะจึงมีพระพุทธเจ้าได้ การที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติก็เลยพลอยมีความสำคัญไปด้วย

การปรินิพพานก็เหมือนกัน มีความสำคัญก็เพราะเป็นการล่วงลับจากไปของพระพุทธเจ้า ผู้ที่ได้ตรัสรู้

การตรัสรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะฉะนั้น เราก็จะมาพิจารณาความหมายของวันวิสาขบูชา ในแง่ของการตรัสรู้ แต่เรื่องตรัสรู้ในแง่อะไรจะยังไม่พูดในที่นี้

ส่วนที่จะพูดก็คือ มีแง่คิดอย่างหนึ่งว่า การตรัสรู้ก็คือการสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นความสำเร็จที่สำคัญอย่างยิ่ง การสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้านี้ เราเห็นได้ชัดตามพุทธประวัติว่า เป็นสิ่งที่มีไขได้มาโดยง่าย เป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นยากนักหนา

พระพุทธเจ้าเองก็ตรัสบ่อยๆ ตั้งแต่เมื่อเริ่มจะเสด็จไปประกาศธรรม ก็ทรงปรารภว่า ธรรมที่ตรัสรู้นี้ พระองค์ได้บรรลุโดยยาก (**“กิจฺเจเน เม อภิคตฺ”** แปลว่า ธรรมนี้เราบรรลุแล้วโดยยาก) แล้วก็ตรัสต่อไปว่า หมู่สัตว์ทั้งหลายมัวลุ่มหลง เพลิดเพลิน มัวเมาอยู่ในสิ่งติดข้องทั้งหลายมากมาย ธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้น ละเอียดอ่อน เข้าใจได้ยาก คนเหล่านี้จะไม่สามารถเข้าใจตามได้ เพราะฉะนั้น พระองค์จึงโน้มพระทัยไปในการที่จะไม่ทรงแสดงธรรม

แต่ตามเรื่องที่บอกว่าพรหมอาราธนา เมื่อพระองค์ได้ทรง

พิจารณาว่า สัตว์ที่มีภูมิลีในดวงตาน้อยก็มีอยู่ เพราะฉะนั้น ก็จะมีผู้ที่สามารถเข้าใจธรรมที่ทรงแสดงได้ โดยทรงพิจารณาดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงตัดสินใจพระทัยที่จะออกไปประกาศธรรม

นี่เป็นเรื่องตอนที่ตรัสรู้แล้ว แต่ก่อนตรัสรู้ยังซัดกว่านั้นอีก คือตอนที่พระพุทธเจ้าจะประทับนั่งที่โคนโพธิ ในราตรีก่อนตรัสรู้ พระองค์ตรัสว่า สิ่งที่จะลูถึงได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของบุรุษ (คำว่าเรี่ยวแรงของบุรุษนี้เป็นสำนวน หมายความว่าของคนนั่นเอง) ถ้าเรายังไม่บรรลु เราจะไม่ลุกขึ้น แม้ว่าเลือดเนื้อจะแห้งเหือดไป

นี่ก็แสดงว่า ธรรมะที่ตรัสรู้ไม่ใช่ง่ายๆ พระองค์ต้องอธิษฐานพระทัย คือตั้งพระทัยเด็ดเดี่ยวว่า ถ้ายังไม่ตรัสรู้ ยังไม่บรรลุลุจดหมายแล้ว จะไม่เสด็จลุกขึ้นเลย อันนี้ก็แสดงว่าเป็นเรื่องที่ยาก

ยิ่งย้อนดูต่อไป การที่จะเป็นพระพุทธเจ้าได้ ต้องบำเพ็ญบารมีมากมาย

บารมี ก็คือบุญอย่างเยี่ยมยอด บุญคือความดี บารมีก็คือความดีของคนที่ยอดเยี่ยม หมายความว่า เป็นความดีซึ่งคนที่ไม่มี ความเข้มแข็งเพียรพยายามจริงๆ ทำไม่ได้ แปลง่ายๆ ว่า คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยวดยิ่ง เช่นว่า จะบำเพ็ญทาน ก็บำเพ็ญอย่างชนิดว่าสละชีวิตให้ได้ จะบำเพ็ญศีล ก็ยอมสละชีวิตเพื่อศีลได้ เป็นต้น จึงจะเป็นบารมี

กว่าจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ ต้องบำเพ็ญบารมีถึง ๑๐ ข้อ และครบ ๓ ชั้น เพราะฉะนั้น ความสำเร็จนี้จึงเป็นสิ่งที่ได้มาโดยยาก คือต้องเข้มแข็ง มีความเพียรพยายามยิ่งยวดที่สุด

วิสาขทัศน เพื่อรัฐและเพื่อโลก

ความสำเร็จทั้งหลาย จะได้มาโดยง่ายก็หาไม่

ที่นี่ เรามานึกดูถึงความสำเร็จของคนทั้งหลายในโลก เป็นธรรมดาว่า ความสำเร็จในการสร้างสรรค์ชีวิต สร้างสรรค์สังคม และทำสิ่งดีงามต่างๆ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่บรรลุนผลได้ง่ายดาย คนจะต้องมีความเพียรพยายาม ต้องมีความเข้มแข็ง ต้องมีความอดทน ต้องมีคุณสมบัติต่างๆ มากมาย และต้องดิ้นรนฝึกฝนตัวเอง รวมแล้วก็คือต้องพัฒนาคน

เมื่อพูดถึงความสำเร็จของแต่ละคน คนนั้นก็คือตัวเอง หมายความว่าต้องพัฒนาตน ถ้าเป็นสังคม ก็ต้องช่วยกันพัฒนาคนทั้งหลาย ที่จะมาร่วมกันสร้างสรรค์สังคมนั้น ให้เป็นคนที่มีเข้มแข็ง มีความเพียรพยายาม ใจสู้ เป็นต้น จึงจะสร้างความสำเร็จได้

ถ้าใช้หลักธรรมง่ายๆ เราก็บอกว่า อธิปไตย ๔ ไรละ ต้องมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อันนี้ก็ยิ่งชัด ไม่ว่าจะพูดสำนวนไหนอย่างไร ก็คือต้องมีความเข้มแข็ง มุ่งมั่น แน่วแน่ จริงจัง ซึ่งหมายถึงถึงว่าต้องมีปัญญาเข้มด้วย

ในเมื่อผลที่หมาย ความเจริญงอกงาม ความดี ความเลิศ ประเสริฐสุดของมนุษย์ก็ตาม ความดีงามของสังคมก็ตาม สันติสุขของโลกก็ตาม จะเกิดขึ้นได้ ล้วนเป็นความสำเร็จที่ต้องอาศัยความเพียรพยายาม การสร้างสรรค์ด้วยเรี่ยวแรงความเข้มแข็งอย่างนี้

เราจึงต้องพยายามชักชวนกัน ในการที่จะพัฒนาตัวเอง ให้มีคุณธรรมความดี ความเข้มแข็ง ความขยันอดทน

ตั้งต้นแต่ในครอบครัว พ่อแม่ก็จะต้องอบรมเลี้ยงดูลูกของตนให้เป็นคนมีจิตใจใฝ่ในความดีงาม รักความรู้ รักการสร้างสรรค์ มีจิตใจเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร ภูมิใจเสาประบาง ไม่เหยาะแหยะหยิบไหย่ง เป็นต้น

กว้างออกไปในสังคม เราจึงต้องมีการจัดการศึกษา มีการฝึกฝนอบรมให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาตน ตลอดจนผู้คนทั่วไป คือประชาชนทั้งหมด ก็ต้องให้มีคุณสมบัติและให้มีคุณธรรมเหล่านี้

ความสำเร็จของผู้นำที่ยิ่งใหญ่

คือพาคนชนะความยากไปถึงความสำเร็จที่สร้างสรรค

ไม่ใช่แค่นั้น เรื่องนี้จะต้องพัฒนากันขึ้นไปถึงระดับผู้นำประเทศ หรือผู้ปกครองบ้านเมืองเลยทีเดียว เพราะผู้ปกครองบ้านเมืองนั้น จะต้องมานำประชาชนให้เกิดเรี่ยวแรงกำลังกาย-ใจ-ปัญญา-สามัคคี ในการสร้างสรรค์

ตัวผู้ปกครองที่จะนับได้ว่าเป็นผู้นำมีความสามารถ ก็คือผู้ที่มาเป็นศูนย์รวมประสานใจ ช่วยชักชวน ชักจูง กระตุ้นเร้าจิตใจของคนร่วมชาติ ให้ใฝ่ในการสร้างสรรค์ความดีงาม ให้มีความเข้มแข็งอดทน มีความเพียรพยายามไม่ระย่อทอดถอย ให้มุ่งมั่นที่จะช่วยกันพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคม มีปัญญาหยั่งรู้มองกว้างคิดไกล สามารถชี้แนะทางว่ามีอะไรดีงามที่ชีวิตและสังคมควรจะได้ควร จะถึง ให้ตระหนักว่าสังคมของเรามีอะไรเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข มีอะไรที่จะต้องช่วยกันสร้างสรรค์ แล้วพากันบุกฝ่าไป

ถ้าผู้นำท่านใดมีความสามารถนี้ มาช่วยกระตุ้นเร้าให้คนในชาติมีแนวคิด มีทิศทาง มีกำลังใจ และมีเรี่ยวแรงที่จะสร้างสรรค์ทำความดี รวมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ประเทศชาตินั้นก็จะมีเจริญงอกงามเข้มแข็ง เฉพาะอย่างยิ่งในระยะยาว

เพราะฉะนั้น ถ้าพูดให้สั้น หน้าตาของผู้นำก็คือ ต้องคอยกระตุ้นเร้าชักจูงประชาชนให้ไม่ประมาท

ไม่ประมาท ก็คือ ไม่หลงระเริง ไม่อ่อนแอ ไม่มัวเมา ไม่ปล่อยปะละทิ้งโอกาสแห่งการสร้างสรรค์ ไม่มองข้ามละเลยที่จะแก้ไขป้องกันเหตุปัจจัยแห่งความเสื่อม ไม่มัวवलุกลดละจมอยู่กับสิ่งเสพบำเรอบันเทิงต่างๆ ที่จะช่วยวนล่อเร้าให้ไหลลงไปในทางเสื่อมหรือทำให้ล่าช้า รวมแล้วก็คือที่จะทำให้ประมาท

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า ในฐานะที่พระองค์เป็นพระราชบิดา สิ่งสำคัญก็คือ

๑. พระองค์ต้องมีกัลยาณมิตร และ

๒. (พระองค์ผู้มียกัลยาณมิตรนั้น) จะต้องเป็นผู้ไม่ประมาท

การอยู่ด้วยความไม่ประมาท โดยมีกัลยาณมิตรนั้น สำคัญอย่างยิ่ง คือ ต้องมีข้าราชการบริพาร มนตรี คนที่มารับใช้ร่วมงาน ผู้สนองงานต่างๆ ตลอดจนที่ปรึกษา ที่เป็นคนดี มีความรู้ มีความดีงาม มีคุณธรรม มีความสามารถ ใฝ่ดี ต้องการจะสร้างสรรค์ประเทศชาติสังคมให้ดี ไม่ละโมภะทุจริต ไม่คิดหลอกลวงมุ่งหาแต่ลาภ แล้วก็ให้คำแนะนำอะไรต่างๆ ที่ดีงามแบบคาย

ถ้าผู้นำทำได้แบบนี้ ก็จะมีประชาชนเป็นกัลยาณมิตรด้วย ประชาชนก็จะมีจิตใจใฝ่ดี มีความรักความสามัคคี มีจิตใจร่วมกัน และมีไมตรีจิตต่อผู้บริหารประเทศชาติบ้านเมือง เป็นกัลยาณมิตร

ต่อกัน แต่ผู้นำนี้แหละต้องทำตัวให้เป็นกัลยาณมิตรก่อน เพราะเป็นผู้นำที่จะชักจูงเขาไปในทางที่ถูกต้องดีงาม

ถ้าผู้นำถูกทางอย่างนี้ สังคมก็จะมีควมสามัคคีพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางที่ดีงาม มีเอกภาพของผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร ก็จะรวมกำลังกันได้เข้มแข็ง สามารถฟันฝ่าอุปสรรคแก้ไขปัญหา และนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญงอกงามได้แน่ หลักการนี้เป็นสิ่งสำคัญ เป็นหัวใจของการสร้างสรรค์ประเทศชาติ

คุณธรรมของผู้ปกครองนั้นมีเยอะแยะ มีภาวะผู้นำด้านต่างๆ มากมาย แต่ในที่สุดแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสย้ำว่า ผู้นำต้องมีกัลยาณมิตร ถ้าเพื่อนพ้องบริวารผู้บริหารบ้านเมืองด้วยกัน ตลอดจนคนทำงานรับราชการทั้งหลาย ไม่เป็นกัลยาณมิตร เป็นคนทุจริต ไม่ซื่อตรง ประมาท มัวเมา หลงอาภิมิส ไม่มีคุณธรรม ก็เป็นจุดอ่อนร้ายแรงที่สุด

เมื่อมีคนเป็นกัลยาณมิตรแล้ว ก็ต้องไม่ประมาทในทุกภารกิจและเหตุการณ์ด้วย

เมื่อผู้นำไม่ประมาท ก็จะรักษาและขยายวงกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้นด้วย แต่ถ้าผู้นำประมาทเสีย นอกจากตัวเองประมาทแล้วก็จะพาให้ผู้อื่นประมาทด้วย กัลยาณมิตรที่ไม่มั่นคงจะผันแปรไปกลายเป็นปาปมิตร เลยกินใหญ่ จะหายหน้ากันทั่วทั้งสังคม เพราะฉะนั้นจะต้องพยายามถือหลักนี้ให้มั่น

พระพุทธเจ้าทรงให้หลักนี้แก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า ในที่สุดแล้ว คุณสมบัติของผู้นำจะมีอะไรก็ตาม ต้องมี ๒ ข้อนี้ด้วยเป็นตัวค้ำและเป็นหลักประกันไว้ คือ ต้องมีกัลยาณมิตร และต้องตั้งอยู่ในความไม่ประมาทตลอดเวลา

แล้วก็อย่างที่ว่า ไม่ใช่ไม่ประมาณเฉพาะตนเองเท่านั้น ต้องชักชวนกระตุ้นเร้าคนข้างเคียงและประชาชนให้ไม่ประมาณด้วย แต่เมื่อตนเองไม่ประมาณแล้ว ก็อย่างที่จะทำให้ประชาชนไม่ประมาณด้วย มักไปด้วยกัน อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องย้ำไว้

ผู้นำที่มีความสามารถจริงอย่างนี้ จะน่าชื่นชมมาก ทำอย่างไรเราจึงจะมีผู้นำที่คอยกระตุ้นเตือนชักนำประชาชนให้ไม่ประมาณ ไม่ให้ลุ่มหลงมัวเมาหมกมุ่นอยู่กับความมั่งงายได้กองเหยื่อล่อ แต่คอยปลุกเร้าให้สังคมเข้มแข็งที่จะก้าวไปในทางของการสร้างสรรค์ ไม่ระย่อในการสู้หน้าแก้ปัญหา และมุ่งมั่นในการทำสิ่งดีงามให้เจริญพัฒนายิ่งขึ้นไป

รัฐศาสตร์บอกชื่อตัว ว่าติดกรอบรัฐ ขึ้นไปยันเพดานชาติ วิ่งตามลัทธิศาสน์อุดมการณ์

เรื่องของสังคมประเทศชาติทั้งหลาย ที่มีความเป็นไปต่าง ๆ นั้น มีเหตุปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก และเหตุปัจจัยเหล่านั้นก็ซับซ้อนหลายชั้น เช่น ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกสังคมนั้น ก็มีทั้งปัจจัยข้างในและปัจจัยข้างนอกจิตใจของบุคคลเป็นตัวบีบคั้นขับเคลื่อน

กรณีตรงข้ามกับที่พูดข้างต้น มีมาแต่สมัยโบราณนานนักหนาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เป็นธรรมดาว่า ในการปกครองก็มีประเทศของเราและประเทศของเขา มีประเทศที่เป็นฝ่ายของตัวเองและประเทศที่เป็นฝ่ายศัตรู มีรัฐอื่นภายนอกทั้งใกล้และไกล แล้วก็มีปัญหาในการขัดแย้งกระทบกระทั่งกัน มีการแข่งขันแย่งชิงอำนาจรบราฆ่าฟันทำสงครามกันบ่อยๆ

เพราะฉะนั้น ความคิดทางรัฐศาสตร์แต่ไหนแต่ไรมาจึงมุ่งให้เราได้ ให้เราเหนือเขา ให้เราชนะ และหาทางว่า ถ้าเป็นฝ่ายอื่นพวกอื่น เราไม่ต้องการให้เจริญงอกงาม เราก็ไปทำให้ประมาทเสีย

อย่างเรื่องสงครามภราดร ในกาพย์มหากาพย์ ที่เล่าเรื่องราวเหตุการณ์สมัยประมาณ ๘๐๐ ปีก่อนพุทธกาล (แต่วรรณกรรมที่แต่งเป็นมหากาพย์ ซึ่งเล่าเรื่องนี้ เกิดหลังพุทธกาลราว ๒๐๐-๙๐๐ ปี) แม้จะมีความคิดค่านึงทางธรรมที่เรียกว่าเป็นปรัชญาไม่น้อย แต่พูดรวมๆ ว่า พวกวรรณคดีในยุคที่ถือว่าเป็นเรื่องราวก่อนพุทธกาลนี้ แสดงหลักรัฐศาสตร์การปกครองแบบที่ว่า ต่างฝ่ายก็จะแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน ต่างก็มุ่งหมายความยิ่งใหญ่ของตน

เพราะฉะนั้น หลักการทั่วไปก็คือ รัฐทั้งหลายจะสร้างคามยิ่งใหญ่ของตน บนความย่อยยับของรัฐอื่น เป็นอย่างนั้นเรื่อยตลอดมา ด้วยเหตุนี้ ผู้ปกครองจะต้องพยายามให้รัฐอื่นอ่อนแอ

อย่างตำราการปกครองสมัยโบราณยุคปู่พระเจ้าอโศก คือพระเจ้าจันทรคุปต์ ซึ่งมีพราหมณ์จาณักยะเป็นมหาเสนาบดีหรือปุโรหิต จาณักยะที่เรียกได้ว่าเป็นผู้สร้างพระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นมานี้ได้แต่งตำรารัฐศาสตร์สำคัญเรียกว่า *อรรถศาสตร์* ว่าด้วยหลักการปกครองซึ่งใช้กันมาในอินเดียโดยตลอด

อรรถศาสตร์ สอนวิธีการให้กษัตริย์แสวงหาความยิ่งใหญ่ บอกกลวิธีว่าจะขึ้นสู่ความยิ่งใหญ่มีอำนาจสูงสุดได้อย่างไร จะสร้างรัฐของตนให้ยิ่งใหญ่เจริญรุ่งเรืองได้อย่างไร

ความคิดในทางรัฐศาสตร์โดยทั่วไปก็จะเป็นอย่างนี้ คือว่า พระราชาซึ่งเป็นผู้ปกครองที่ดีนั้น มีความปรารถนาดีต่อประชาชนในรัฐของตน แต่ว่าแค่ของตัวเองนะ สำหรับรัฐอื่นฉันพร้อมที่จะทำนั้น

เต็มที

เพราะฉะนั้น ก็จะมีวิธีการที่ว่าทำอย่างไรจะให้รัฐอื่นจมอยู่ในความอ่อนแอ เช่นว่า รัฐทั้งหลายที่อยู่ใกล้เคียง ถ้าเก่งขึ้นมา อาจเป็นอันตรายต่อเรา เราก็หาทางให้เขาขัดแย้งกันไว้ เมื่อเขาขัดแย้งกัน เราก็สบาย นอกจากว่าเมื่อเขามัวยุ่งกันอยู่ จะไม่มายุ่งกับเราแล้ว เขายังมาพึ่งหรือหวังพึ่งเราด้วย เพราะว่าทั้ง ๒ ฝ่าย เมื่อขัดแย้งกันแล้ว ก็ต้องหาพวก เราก็ยิ่งสบาย เข้าทางโน้นที่ เข้าทางนี้ที่

ถ้าไม่อย่างนั้น ก็อาจจะใช้วิธีการต่างๆ ในการปลุกปั่นยุแหย่หรือล่อหลอกมอมเมา ที่จะทำให้ประชาชนของรัฐอื่นอ่อนแอจมอยู่ในความวุ่นวายกันเองหรือมัวเมาประมาทเสีย ซึ่งปัจจุบันนี้ก็อาจจะยังมีการใช้กันอยู่ก็ได้

ดังที่รู้เห็นกันทั่ว ถอยหลังไปสมัยอาณานิคม ญาติโยมเก่าๆ ก็คงจำได้อยู่ว่า อังกฤษก็ปกครองอาณานิคม ฝรั่งเศสก็ปกครองอาณานิคม ซึ่งก็อยู่แถวๆ นี้ ใกล้ๆ รอบๆ เมืองไทยนี่เอง

เราจะได้ยินว่า อังกฤษนั้นเน้นวิธีปกครองอาณานิคมแบบที่ฝรั่งเรียกว่า “divide and rule” คือ แบ่งแยกแล้วปกครอง หมายความว่า ประเทศอาณานิคมหรือเมืองขึ้นทั้งหลายนี้ เขาจะต้องทำให้ประชาชนหรือคนภายใน ตั้งแต่ผู้บริหารประเทศที่เป็นเมืองขึ้นแตกแยกกัน เมื่อแตกแยกกันแล้ว พวกนี้ก็จะยุ่งนัวเนี้ยกันอยู่ข้างใน ไม่มาคิดกู่เอกราช หรือจะไม่มาคิดแข็งขึ้นต่อผู้ปกครอง

เป็นอันว่า อังกฤษใช้วิธีปกครองแบบนี้จนเป็นที่รู้กัน เรียกว่า “divide and rule” ให้คนข้างในประเทศแตกกันเสีย แล้วเขาก็ปกครองได้สะดวก

ที่นี่ฝรั่งเศส เราก็ว่าไปตามที่รู้กันมาว่า ฝรั่งเศสนั้นใช้วิธีทำให้ประชาชนมัวเมา เพลิดเพลิน เช่น ปล่อยตามใจหรือมอมเมา ให้ชาวเมืองขึ้นได้เล่นการพนัน ได้ดื่มสุรากันให้สบาย พอสนุกสนาน เพลิดเพลินมัวเมา ก็ติดจม ปวกเปียกปอบแป้ ไม่ใส่ใจที่จะมาแข็งขึ้นหรือคิดการอะไร

ที่จริง เรื่องแบบนี้เป็นวิธีการปกครองที่มีมาแต่โบราณ อย่างใน*มหากาพย์*ที่พูดถึงเมื่อกี้ ก็แสดงวิธีการอย่างนี้ เช่นว่า เมื่อไปรบชนะประเทศอื่นแล้ว พวกประชาราษฎรของเขาย่อมมีความเคียดแค้นต่อประเทศที่ไปตีไปฆ่าเขา เพราะพ่อแม่พี่น้องญาติมิตรของเขาต้องตายกันไปมากมาย เขาก็มีวิธีการอย่างหนึ่งว่า ไปสนับสนุนส่งเสริมมหรสพและการละเล่นบันเทิงต่างๆ ให้แพร่หลายทั่วไป ไปเอาอกเอาใจแบบนี้ให้เขาชอบ

พวกราษฎรเหล่านั้นก็ไปลุ่มหลงเพลิดเพลินมัวเมากับการสนุกสนานกินเหล้าเมายากัน เลยลืมความแค้น หรือสนุกจนหายแค้นไปเลย บางที่ยังกลับมานิยมชมชอบฝ่ายประเทศผู้ปกครองที่มาเอาใจด้วยซ้ำ

แม้แต่ในประเทศของตนเอง ถ้าผู้ปกครองใช้วิธีที่จะทำให้ประชาชนเพลิดเพลินหลงระเริงมัวเมาประมาท ก็ไม่สามารถจะพ้นจากการถูกระวาง เพราะว่าคนที่รู้หลักรัฐศาสตร์มาแต่โบราณ เขาก็จะคิดสงสัยได้ว่า ท่านผู้นี้มีเจตนาอะไร มุ่งอะไรกันแน่ คิดจะเอาอย่างไรกับราษฎร จะเอาราษฎรมาเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ของตัวหรือเปล่า หรือจะทำให้จมอยู่กับเรื่องเหล่านี้จนลืมคิดอะไรสักอย่าง

แต่รวมแล้ว ในที่สุด ผลร้ายก็มาตกที่ส่วนรวมทั้งสังคม คือ

ประชาชนจะประมาท ไม่เข้มแข็ง อ่อนแอ ไม่มีกำลังและไม่ใส่ใจที่จะมาช่วยกันสร้างสรรค์ประเทศชาติ แม้แต่ชีวิตของแต่ละคน ครอบครัวยุวมชน ทั้งถิ่นทั้งหลาย ก็จะกะปลกกะเปลี่ยไปหมด

แม้แต่อุดมการณ์ใหญ่ๆ และลัทธิศาสนาเป็นอันมาก ที่มองอะไรกว้างออกไป ก็เข้ามาจำกัดกับการเมืองการปกครองและเรื่องของสังคม ในลักษณะที่เป็นการแบ่งแยกพวกฝ่าย แล้วก็กลายเป็นต้นเหตุของการบีบคั้นห้าห้าหนีเบียดเบียนไปเสียเอง แต่เรื่องนี้ยาวมาก ต้องข้ามไปก่อน

แนวคิดทางรัฐศาสตร์ทั่วไป

ยากจะพ้นการให้ตนยิ่งใหญ่บนความย่อหยับของคนอื่น

เป็นอันว่า เรื่องสำคัญในการที่จะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ก็คือข้อที่ว่า ทำอย่างไรเราจะช่วยกันทำให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง มีความเพียรพยายาม ในการสร้างสรรค์โดยไม่ประมาท ถ้าทำได้อย่างนี้ นั่นคือความสำเร็จของผู้นำ ที่ควรแก่การยกย่องอย่างแท้จริง

ผู้นำต้องมีความสามารถแบบนี้ คือ สามารถกระตุ้นเร้าให้คนร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจที่จะทำการอะไรต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความสามัคคี และก็จะมีความนิยมต่อผู้ปกครองไปด้วย

แต่ที่นี้จะกระตุ้นด้วยอะไร อาจกระตุ้นด้วยโฆษณา คือ ความอยากได้ ให้ยุ่งกับเรื่องผลประโยชน์ เรื่องอามิสสิ่งเสพบำเรอ อาจกระตุ้นด้วยโมหะ ให้ติดเพลินหลงระเริงมัวเมา หรือบางทีกระตุ้นด้วยโทสะ

ในการกระตุ้นด้วยโทสะ เขาเอาประเทศอื่นหรือศัตรูเป็น

เป้า แล้วก็ปลุกระดม ทำให้เคียดแค้นเกลียดชังต่อพวกนั้น ยิ่งแค้น
เขา ก็ยิ่งมารักเรา แล้วก็เกิดกำลัง ทำให้มาร่วมด้วย

เหมือนอย่างฮิตเลอร์ ท่านผู้นี้ก็ใช้วิธีเอาความแค้นของชาว
เยอรมันมาเป็นจุดปลุกระดม คือว่า ชาวเยอรมันหลังจากแพ้
สงครามโลกครั้งที่ ๑ แล้ว มีความโกรธแค้นต่อพวกประเทศสัม
พันธมิตรที่ชนะสงครามแล้วทำสัญญาที่กดขี่พวกเขา จุดนี้เป็นปม
แห่งความเคียดแค้นอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น พอลฮิตเลอร์หยิบ
เอาจุดเหล่านี้ขึ้นมาปลุกระดม ชาวเยอรมันก็ยิ่งเคียดแค้นและมี
กำลังร่วมสามัคคีอย่างเต็มที่ เลยเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้นมา
นั่นก็คือ กระตุ้นด้วยโทสะ

มนุษย์ทั่วไปก็กระตุ้นกันด้วยโลภะบ้าง ด้วยโทสะบ้าง ด้วย
ตัณหาบ้าง ด้วยมานะ ความต้องการยิ่งใหญ่บ้าง อะไรต่างๆเหล่านี้

พระพุทธศาสนาต้องการให้กระตุ้นเราชักชวนกันด้วย
ปัญญา ด้วยคุณธรรมความไม่ปรารถนาดี ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากอยู่
หลักปรัชญาของพระพุทธศาสนาจึงขยายพื้นที่ขอบเขตผล
ประโยชน์และอำนาจของรัฐ ออกไปถึงประโยชน์สุขของทั้งโลก

รัฐศาสตร์ตั้งแต่สมัยโบราณเป็นอย่างไรว่าข้างต้นนั้นมา
โดยตลอด พรหมณ์จกนักยะที่พูดถึงเมื่อกลัน มีอีกชื่อหนึ่ง เรียกว่า
เกาฏิลยะ ซึ่งแปลว่า คนเจ้าเล่ห์นั่นเอง เพราะว่าท่านใช้วิธีที่ว่านี้

สำหรับบ้านเมืองของท่าน ท่านตั้งระบบการบริหารอย่างดี
หมายความว่า มุ่งหมายให้ราษฎรของตัวเองอยู่ดี มีความร่มเย็น
เป็นสุข ในรัฐที่เข้มแข็ง แต่สำหรับประเทศอื่น ก็ไปทำให้เขาอ่อนแอ
อย่างที่พูดเมื่อกี้ คือ สร้างความยิ่งใหญ่แห่งรัฐของตน บนความ
ย่อยยับของรัฐอื่น

ทางตะวันตกก็เหมือนกัน อย่างรัฐบุรุษอิตาลีที่เป็นนักคิด นักทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมากของฝรั่ง ชื่อแมคคิอาเวลลี (Niccolò Machiavelli) ก็สอนระบบที่เรียกว่าเจ้าเล่ห์เจ้ากล ในการแสวงความยิ่งใหญ่ ด้วยการกำจัดฝ่ายศัตรู ไม่ว่าจะกำจัดได้ อย่างไร เอาทั้งนั้น ไม่ถือเป็นการเสียคุณธรรม

มีคนเทียบว่า จาณักยะเป็นแมคคิอาเวลลีแห่งชมพูทวีป แต่ที่จริงไม่น่าจะเรียกอย่างนั้น เพราะว่าจาณักยะเก่ากว่าเยอะ จาณักยะนี้ นับตั้งแต่พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ ก็ พ.ศ. ๑๖๓ แต่ แมคคิอาเวลลีเพิ่งตายเมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๐ (ค.ศ. 1527) หมายความว่า แมคคิอาเวลลีหลังจาณักยะเกือบ ๒๐๐๐ ปี เพราะฉะนั้น จะเรียกจาณักยะเป็นแมคคิอาเวลลีแห่งชมพูทวีป คงไม่ถูก ต้องเรียก แมคคิอาเวลลีเป็นจาณักยะแห่งตะวันตก หรือแห่งยุโรปจึงจะได้

แต่รวมความว่า ทั้งจาณักยะและแมคคิอาเวลลีมีความคิด ทำนองเดียวกันนี้ คือต้องทำลายศัตรู ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยึดถือกันมา จนกระทั่งเกิดพระพุทธศาสนา แล้วก็เกิดพระเจ้าอโศก ที่นำหลัก พระพุทธศาสนามาใช้ ว่าทำอย่างไร เราจะไม่ใช่มีรัฐศาสตร์เพียง เพื่อชาติ แต่มีรัฐศาสตร์เพื่อโลก

จากรัฐศาสตร์เพื่อชาติ ก้าวใหม่ขึ้นไปสู่รัฐศาสตร์เพื่อโลก

การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาองได้กว้างขวาง ไม่ใช่เพียงในแง่ของธรรมะที่เราเอามาใช้ปฏิบัติในวัดเท่านั้น แต่กิน ความกว้างทั่วไปหมด ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดา ที่ควรจะเป็นและต้อง เป็นอย่างนั้น เพราะคุณธรรมความดี และสติปัญญาอะไรทุกอย่าง

เป็นคุณสมบัติที่ต้องใช้ทุกที่ทุกกาล ปรับขยายไปใช้ได้ทุกระดับ เพราะฉะนั้น เมื่อจิตใจและปัญญาพัฒนาต่อมา **รัฐศาสตร์เพื่อชาติ** ก็กลายเป็น **รัฐศาสตร์เพื่อโลก**

หลักความคิดนี้จะเห็นได้แม้แต่ในชาดก ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงนิทานสำหรับเด็ก ถ้าพูดอย่างภาษาคนสมัยนี้ ก็เรียกว่า มีปรัชญาการปกครอง มีปรัชญาในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น อยู่ในชาดกนั้นเยอะไปหมด

ชาดกแทนที่จะสอนว่า ทำอย่างไรจะทำลายศัตรูได้ จะแก้แค้นเขาให้สำเร็จได้อย่างไร กลับสอนเรื่องเหล่านี้ว่า ทำอย่างไรประเทศต่างๆ รัฐต่างๆ จะอยู่กันด้วยดีโดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน นี่คือก้าวใหม่ ซึ่งแปลกมากจากระบบความคิดทางการปกครองในสมัยโบราณ

ที่จริง ความคิดทางการปกครองเดี๋ยวนี้อีกยังโบราณอยู่ ยังไม่ค่อยไปไหน ก็ยังคิดแต่ว่า จะเอาอย่างไรให้ฉันรักษาผลประโยชน์ของฉันได้ จะทำลายฝ่ายศัตรูได้ คิดกันแต่อย่างนี้เท่านั้น แล้วอย่างนี้จะไปสร้างสันติสุขให้แก่โลกได้อย่างไร

มนุษย์ต้องมีความคิดที่จะก้าวต่อไป ต้องข้ามพ้นความคับแคบ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักขึ้นมา ให้ไม่คิดแค่ว่าจะสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่รัฐของตน แล้วก็ทำให้รัฐอื่นต้องแตกสลายย่อยยับไป แต่ทำอย่างไรจะอยู่ดีด้วยกัน ให้ประโยชน์ของเราเป็นส่วนร่วมที่แผ่กระจายไปยังโลก ที่มีรัฐต่างๆ และมีมนุษย์เหมือนอย่างเราพวกอื่นๆ มากมายอยู่ร่วมกัน

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นผู้นำหลักธรรมนี้มาใช้จริงจัง ในหลักแห่งนโยบายที่เรียกว่า **ธรรมวิชัย** คือแทนที่จะชนะด้วย

ศาสตร์ราวุธ ก็ชนะด้วยธรรม

หลักนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในจักรกวัตติสูตร (เรียกเป็นไทยว่า จักรวรรดิสูตร ก็ได้) เป็นต้น คือมีในพระสูตรหลายสูตร ซึ่งมีพุทธดำรัสว่า “อสนฺเถน อทณฺเฑน ธมฺเมเน อภิวิชย” นี่คือที่มาในพระไตรปิฎกของคำว่า **ธรรมวิชัย** ซึ่งเป็นหลักการปกครองของพระราชผู้เป็นจักรพรรดิ

“จักรพรรดิ” ในที่นี้ หมายถึง จักรพรรดิในความหมายเดิมทางธรรม ไม่ใช่จักรพรรดิแบบ emperor

ในเวลาที่แปลเป็นภาษาอังกฤษนั้น จกฺกวัตฺติ/จักรพรรดิ นี้ นักปราชญ์ในวงการภาษาบาลี แม้แต่ฝรั่ง เขาไม่แปลเป็น emperor หรือก แต่คนไทยเราเอา “จักรพรรดิ” มาเป็นคำแปลสำหรับ emperor กันเอง แต่ที่จริงคำว่าจักรพรรดิไม่ได้แปลว่า emperor ต้องบอกว่าเป็น emperor ในความหมายของไทย แต่ในวงวิชาการ จกฺกวัตฺติ/จักรพรรดิ เขาแปลกันว่า Universal Monarch หรือ Universal Ruler คือพระมหากษัตริย์ หรือผู้ปกครองที่เป็น universal (ไม่ใช่เจ้าผู้ปกครอง empire)

พระมหากษัตริย์ที่เป็นจักรพรรดิแบบนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีชัยชนะโดยไม่ต้องใช้ศาสตรา ไม่ต้องใช้ทัณฑ์ ไม่ต้องใช้การลงโทษหรือเครื่องมือทำร้ายกัน แต่ชนะโดยธรรม คือชนะใจด้วยความดี และพระเจ้าอโศกก็นำหลักนี้มาใช้ จึงเรียกนโยบายของพระองค์ว่า **ธรรมวิชัย** แล้วพระองค์ก็ทำสำเร็จด้วย จึงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

ฝรั่งบางคนถือว่าพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นกษัตริย์ผู้เดียวในประวัติศาสตร์ที่เขานับถือ เป็นผู้เดียวที่ยิ่งใหญ่จริงๆ ท่านผู้นี้คือ

H. G. Wells ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือชื่อ *Outline of History*

รวมความว่า พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นที่ชื่นชมนิยมนับถือ เพราะนำหลักกรรมวิชัยมาใช้ ซึ่งก็หมายความว่าพระองค์ได้เลิกแนวคิดของพระเจ้าปุที่พราหมณ์จากนิกยะได้ปลูกฝังตั้งไว้

จากนิกยะนี้เป็นผู้สร้างอาณาจักรมคธที่พระเจ้าจันทรคุปต์เป็นผู้เริ่มวงศ์ปกครองและยิ่งใหญ่ สมัยเดียวกับพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great) คือ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชพิชิตดินแดนมากมายมาจนถึงชายแดนประเทศอินเดีย ที่ได้แคว้นนิยอก (ฝรั่งเรียก Bactria) ลงมาถึงตักสิลาราวปี ๓๒๖ ก่อนคริสตศักราช (ถ้านับเป็นพุทธศักราชแบบเราก็ ๑๕๗) ตั้งทัพเตรียมจะบุกอินเดีย

ที่นั่น อเล็กซานเดอร์มหาราชได้พบกับจันทรคุปต์ที่เป็นปู่ของพระเจ้าอโศก ซึ่งเวลานั้นยังไม่ได้อำนาจ ตอนแรกก็จะร่วมมือกัน แต่แล้วเกิดขัดใจกัน พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชก็จับจันทรคุปต์ขัง แต่หนีออกมาได้

เรื่องนี้ยืดยาว รวบรวมว่า ในฝ่ายของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชนั้น เสนาข้าทหารเมื่อหน่วยการรบเต็มที เพราะได้รับร่ำฆ่าฟันมาตลอด ก็เลยยกทัพกลับไปในปี ๓๒๕ ก่อนคริสตศักราช และจากนั้นอีก ๔ ปี (บางตำราว่าในปี 325 B.C. นั่นเอง) จันทรคุปต์ก็โค่นราชวงศ์นั้นทะลงได้ และตั้งราชวงศ์โมริยะ (เรียกอย่างสั้นสกฤตว่า เมารยะ)

นี่คือพระอัยกาหรือปู่ของพระเจ้าอโศกมหาราช อโศกที่เป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดของชมพูทวีป หรือพูดคร่าวๆ คืออินเดีย

เป็นอันว่า พระเจ้าอโศกมหาราชได้ล้มเลิกนโยบายแบบ

ของพระเจ้าจักรพรรดิ ที่ปราหมณ์จากนักยะวางไว้ ที่มุ่งให้สร้าง ความยิ่งใหญ่แห่งรัฐของตนบนความย่อยยับของรัฐอื่นๆ เปลี่ยน มาใช้นโยบาย*ธรรมวิชัย* ที่ว่าทำอย่างไรจะให้รัฐทั้งหลายและมวล มนุษย์อยู่ดีด้วยกันด้วยความสงบสุข เพราะฉะนั้นจึงบอกว่า ไม่ใช่ *รัฐศาสตร์เพื่อชาติ* แต่เป็น*รัฐศาสตร์เพื่อโลก*

ถ้าจะนำโลกขึ้นไปสู่ความพันปัญหา

ต้องมีความเข้มแข็งทางปัญญาเหนือกว่าผู้ที่ชนะการแข่งขัน

ที่พูดกันว่าอารยธรรมปัจจุบันเจริญนักหนานั้น แม้กระทั่ง บัดนี้ มนุษย์ก็ยังไม่สามารถก้าวขึ้นไปถึงหรือแม้แต่เฉียดใกล้รัฐ ศาสตร์เพื่อโลกอันนี้เลย

คนไทยเรา ในเมื่อมีหลักธรรมอันนี้ ที่พระพุทธศาสนาได้ มอบให้ไว้ เราก็ควรจะก้าวออกหน้าไปได้ ด้วยจิตสำนึกว่าเราควร จะมีอะไรให้แก่โลกนี้บ้าง เราไม่ควรมาติดอยู่แค่จะแข่งขันในระบบ แห่ง*รัฐศาสตร์เพื่อชาติ*นี้เท่านั้น

แม้แต่จะแข่งขันสู้กันให้ชนะเขาได้ในยุคโลกาภิวัตน์แห่ง การแข่งขันทางธุรกิจ เป็นต้นนี้ เราก็ต้องมีความเข้มแข็งให้มากพอ จึงจะเดินหน้าไหว แล้วเราจะมาอ่อนแอพวกเปี้ยกมัวเมาลุ่มหลง อยู่ได้อย่างไร เราก็ต้องมีความเข้มแข็ง สร้างกำลังงานพัฒนาคน ของเราให้มีพลังความสามารถขึ้นมา

โดยเฉพาะความเข้มแข็งทางปัญญา ต้องมีให้มาก ถ้าไม่มี ปัญญา ก็มีติดบอด ไปไหนไม่รอด ถึงจะมีกำลังกาย และกำลังอาวุธ อย่างเยี่ยมยอด ก็ได้แค่คอยพึ่งพา แม้แต่มีกำลังจิตใจเข้มแข็ง ก็ ติดตันไปไม่ตลอด ต้องมีปัญญาที่เยี่ยมยอด จึงจะชนะเขาได้ เราจึง

ต้องมาเน้นการสร้างคนของเราให้มีกำลังปัญญา แล้วเราจึงจะสามารถมีชัยชนะที่แท้จริงในโลกาภิวัตน์ ในโลกแห่งการแข่งขันนี้ได้

แต่เราไม่ควรมีเป้าหมายเพียงแค่นั้น เราจะต้องมองต่อไปให้ถึงจุดหมายที่แท้ของอารยธรรมที่ว่า เราจะต้องแก้ปัญหาลงโลกที่ติดจมอยู่ในการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การแย่งชิงอำนาจ และการทำลายผู้อื่นรัฐอื่นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐของตน ทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาลงในขั้นนี้ได้ ชาวพุทธที่ว่ามีศาสนาแห่งโพธิปัญญา จะต้องคิดให้ได้ในระดับนี้

ในชาตกมีคำสอนประเภทนี้ ขอให้ไปศึกษาดู ทำไมจึงเรียกพระมโหสถว่าเป็นผู้สูงสุดในด้านปัญญาบารมี ก็เพราะมโหสถสามารถใช้ปัญญาสยบศัตรูที่จะมาทำร้ายประเทศชาติของท่านโดยไม่ต้องทำร้ายเขา และทำให้เป็นไมตรีกันได้ คือเอาชนะโดยธรรม เอาชนะโดยไม่ต้องทำร้ายเขา

เคยพูดบ่อยๆว่า ที่พระพุทธเจ้าสอนว่า เรายังไม่ระวังด้วยการจองเวรนั้น ไม่ใช่ว่า เขามาทำร้ายเราแล้ว เราไม่ต้องจองเวรคือเราอยู่เฉยๆ ปล่อยให้เขาฆ่า ไม่ใช่อย่างนั้น คนไทยมักไปติดหรือตันอยู่แค่นั้น คือคิดแค่ว่า เขามาทำร้ายเรา อ้อ เรายังระวังด้วยการไม่จองเวร เราก็นอนให้เขาฆ่าเสียดีๆ หรือเขาทำร้ายเสร็จแล้ว เราไม่ตาย ก็แล้วไป จบแค่นั้น ไม่ใช่อย่างนั้น

พระพุทธเจ้าสอนไว้ อย่างในชาตกเช่นมโหสถชาตกนี้ชัดเจนมาก ฝ่ายศัตรูเขามุ่งร้าย เราไม่ได้คิดมุ่งร้ายเขา เขายกทัพมาแล้ว จะมาทำสงครามฆ่าฟันเอาเราเป็นเมืองขึ้น แล้วมโหสถคิดและทำอย่างไร ที่แน่ๆ ก็คือ มโหสถไม่ต้องการทำร้ายเขา แต่ก็ต้องรักษาบ้านเมืองและประชาชนให้อยู่ดีด้วย

เมื่อไม่ต้องการทำร้ายเขา ก็ต้องเอาชนะเขาด้วยวิธีที่ไม่ต้องทำร้ายตอบ มิโหดต้องคิดหนัก แต่ที่สำคัญคือต้องมีปัญญาที่จะคิด ขยายความว่า ต้องมีปัญญาที่รู้ได้แจ้งจริงและที่คิดได้ชัดเจน

ยกตัวอย่าง มิโหดนอกจากรู้เชี่ยวชาญในหลักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และยุทธศาสตร์แล้ว ก็รู้ข้อมูลและแสวงหาข้อมูลของฝ่ายที่ทำตัวเป็นศัตรูจนรู้เขารู้เราละเอียดลออทั่วตลอดทุกจุดทุกด้าน แล้วจากความรู้นั้น ก็คิดจัดคิดวางแผนดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนที่จะทำให้ปฏิบัติการของฝ่ายที่คิดร้ายนั้นเป็นหมัน หรือไม่ก็กลายเป็นการก้าวเข้าไปในกับดักที่แม้ไม่ถูกทำร้ายแต่ก็คืนไม่ได้ จนในที่สุดฝ่ายที่คิดร้ายนั้นต้องหยุดยอมแต่โดยดี

คนที่จะชนะเขาโดยไม่ต้องทำร้ายเขา ที่เรียกว่าไม่ชนะด้วยแรงแนั้น ต้องเก่งกว่าคนที่คิดจะมาทำร้ายเป็น ๑๐ เท่า เพราะฉะนั้น คนที่จะสร้างโลกให้มีสันติสุขที่แท้จริง จะต้องเป็นคนที่มีพัฒนาอย่างสูง ถ้าเรามัวมาเพลิดเพลิมัวเมากันอยู่ อ่อนแอปกเปียก โดยเฉพาะอ่อนปัญญา (หรือเบาปัญญา) ก็ไปไม่รอด

เราจะต้องสร้างคนของเราให้มีคุณภาพเหนือกว่าประเทศที่ก้าวหน้าพัฒนาแล้วในการแข่งขันนี้เสียอีก เราต้องเหนือเขาจริงๆ โดยเฉพาะเหนือทางปัญญา เพราะฉะนั้น เราจะมัวมานิ่ง มานอนมาเพลิดเพลิมัวเมาอยู่ได้อย่างไร เราต้องเร่งรัดกัน

ขั้นที่ ๑ เราต้องสามารถชนะในการแข่งขันนี้ อย่างน้อยไม่ให้เรามาครอบงำเราได้

ขั้นที่ ๒ เหนือกว่านั้นก็คือ เราจะต้องก้าวขึ้นไปสู่การแก้ปัญหาของโลกที่เบียดเบียนซึ่งกันและกันอยู่ที่นี่ เปลี่ยนแปลงโลกนี้ให้เป็นโลกที่มีสันติสุข นำเอารัฐศาสตร์เพื่อโลกไปสถาปนาในโลก

ยุคปัจจุบันหรือโลกาภิวัตน์ให้ได้

ชาวพุทธควรจะมาปลุกใจกันในเรื่องเหล่านี้ มาสร้างความเข้มแข็งในตัว แล้วเราจะก้าวไปได้จริงๆ เพราะเรามีหลักการแล้ว เรื่องมโหสถชาดกขอให้ไปศึกษาให้ดี ว่าปัญญาของพระมโหสถเป็นอย่างไร

ปัญญาอย่างมโหสถนั้น สาระสำคัญก็คือ ท่านสามารถชี้ปัญญาเอาชนะศัตรูที่มุ่งร้ายต่อเราด้วยการไม่ทำร้ายตอบเขา และนอกจากไม่ทำร้ายตอบเขาแล้ว ยังสามารถทำให้เขายอมสยบยอมเป็นมิตร เพื่ออยู่ด้วยกันอย่างดีมีสันติสุขสืบไป

เห็นได้เลยว่า การใช้ปัญญาขั้นนี้ยากที่สุดในโลก เอาชนะด้วยศรัทธารัฐยังจะง่ายกว่า แต่ทั้งโลกก็ต้องยอมรับว่า ถ้าไม่ก้าวไปถึงรัฐศาสตร์เพื่อโลกแบบนี้ โลกก็ไม่มีทางมีสันติสุข จะทำอย่างไรได้ ถึงจะยากก็ต้องทำ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วโลกนี้จะไม่มีความหวัง

ตามสภาพเวลานี้พูดได้ว่า ความหวังในสันติภาพไม่มีเลยในโลก มีแต่ความคิดที่จะเบียดเบียนทำร้ายทำลายกัน มนุษย์อยู่กันด้วยความหวาดกลัว อยู่กันด้วยความไม่อำนาจ ทั้งไม่อำนาจแล้วก็กลัวด้วย

อย่างประเทศใหญ่ๆ ที่พัฒนาแล้ว ไม่ใช่ว่ามุ่งอำนาจยิ่งใหญ่อย่างเดียว แต่ในการรักษาอำนาจความยิ่งใหญ่ นั้น เขาก็มีความหวาดกลัวมาก ยิ่งใหญ่ก็ยิ่งกลัว โดยเฉพาะกลัวสูญเสียอำนาจ และความกลัวนั้นทำให้หวาดระแวง เมื่อหวาดระแวงก็ทำให้ต้องกำจัดคนอื่น ต้องทำร้ายเขาก่อน เพื่อป้องกันไว้ เพื่อไม่ให้เขามีกำลังขึ้นมาเป็นคู่แข่งหรือเป็นอันตรายแก่ตัว

ความกลัวนี้แหละเป็นตัวร้าย อย่านมองแค่ความโลภอยาก

ได้ผลประโยชน์หรือความอยากได้อำนาจเท่านั้น ไม่ใช่อย่างนั้น
หรือ ความกลัวนี่ร้ายยิ่งนัก

คนไม่มีอำนาจก็กลัว คนมีอำนาจก็กลัว ทั้งสองฝ่ายกลัว
แต่คนกลัวที่ไม่มีอำนาจ ทำอะไรเขาไม่ได้ ได้แต่หนี แยกทุกซ์ไว้ที่
ตัว ส่วนคนกลัวที่มีอำนาจนี่ร้ายที่สุดเลย เพราะว่า เพียงแค่หวาด
ระแวงขึ้นมา เขาอาจจะทำร้ายผู้อื่นให้พังพินาศยับเยินไปหมด
เพื่อให้ตัวอยู่ได้ ตัวเองทุกซ์แล้วทำให้คนอื่นยิ่งทุกข์อย่างหนัก
เพราะฉะนั้น ท่านจึงถือว่าความกลัวเป็นเรื่องสำคัญ ความหวาด
ระแวงเป็นเรื่องร้ายแรงอย่างยิ่ง

เราอย่าไปมองเฉพาะความโลภอยากได้ผลประโยชน์ และ
ความอยากใหญ่มีอำนาจเท่านั้น แต่ความโลภและห้วงอำนาจนั้น
จะพ่วงเอาความระแวงหวาดกลัวมาด้วย หลักการหลายอย่างทาง
รัฐศาสตร์ที่สร้างกันขึ้นมาก็สืบเนื่องจากความหวาดระแวง และ
ความหวาดกลัวว่า ชาติอื่นรัฐอื่นใหญ่ขึ้นมาจะเป็นภัยแก่ตน หรือ
แม้เพียงแข่งกับตน เป็นต้น ก็เป็นกันมาอย่างนี้

เพราะเหตุดังว่ามา รัฐศาสตร์เพื่อชาติจึงไม่อาจสร้างสันติ
ภาพที่แท้จริงได้ และเราจึงต้องก้าวต่อขึ้นไปให้ถึงรัฐศาสตร์เพื่อโลก

**พระสงฆ์ต้องเป็นกัลยาณมิตรหลักของชาวบ้าน
ต้องอุทิศตนไทยขึ้นจากความประมาทมัวเมาให้ได้**

ได้พูดมานานมากแล้ว วันนี้ได้พูดถึงธรรมะในแง่ของการ
สร้างสรรค์ชาติประเทศและสังคมของโลก ให้มีสันติสุข ซึ่งเป็นเรื่อง
สำคัญในยุคนี้ ที่เราจะต้องก้าวต่อไป แต่ที่พูดมาทั้งหมดนี้ไปเน้นที่
ผู้ปกครอง ท่านผู้นำ ผู้บริหารประเทศชาติ จึงขออย่าอย่าลืม ต้อง

มองดูพระด้วย พระนี้แหละสำคัญมาก

เราบอกว่าท่านผู้นำผู้บริหารประเทศชาติจะต้องเป็น
กัลยาณมิตร มาชักจูงประชาชนให้มีความกล้าใจเข้มแข็ง มีความเพียร
พยายาม ไม่ประมาท ไม่ลุ่มหลงมัวเมา ไม่อ่อนแอ ไม่ระย่อทอดถอย
แล้วร่วมมือกันสร้างสรรค์ต่างๆ อันนี้จะเป็นความสำเร็จที่แท้

ผู้นำที่ยิ่งใหญ่จริงๆ คือ ผู้นำที่สามารถเอาหลักความจริง
หลักความถูกต้อง เอาประโยชน์ที่แท้ มาเป็นที่อ้างอิงที่จะให้
ประชาชนร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคม โดย
ไม่ต้องอาศัยความโลภหรือความโกรธมาเป็นเครื่องกระตุ้นเร้า เรา
ก็หวังอย่างนี้ จึงขอท่านผู้นำอย่าได้มานำให้ประชาชนลุ่มหลงมัว
เมาอะไรเลย

ที่นี้อีกฝ่ายก็พระนี้แหละ อย่าได้ไปมองเฉพาะท่านผู้นำ
หรือผู้บริหารบ้านเมืองเท่านั้น พระนี้บางทีก็ทำหน้าที่เหมือนกัน คือ
ไม่เอาหลักพระพุทธศาสนาไปสอน ไม่ไปกระตุ้นปลุกเร้าประชาชน
ให้ไม่ประมาท แต่กลับไปทำในทางที่ตรงข้าม

พระต้องตั้งมั่นในหลักที่พระพุทธเจ้าสอน และนำประชาชน
ไปตามหลักนั้น หลักที่พระพุทธเจ้าทรงสอนย้ำนักก็คือ ให้ไม่
ประมาท แม้กระทั่งจะปรินิพพานก็ตรัสเป็นปัจฉิมโอวาทว่าให้ไม่
ประมาท พระก็ต้องเป็นผู้นำในความไม่ประมาท และพระก็ต้อง
ไปชักจูงสั่งสอนญาติโยมประชาชนให้ไม่ประมาท

ให้ไม่ประมาทในอะไร ก็คือ ให้ไม่ประมาทในการนำหลัก
และข้อปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้องในการพัฒนาชีวิตสังคม มาใช้มาดำเนิน
การสร้างสรรค์ชีวิต สร้างสรรค์ครอบครัว เช่นทำกาารงานอาชีพด้วย
ความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น แต่ถ้าพระไปชักจูงในทางตรงข้าม ก็

กลายเป็นชักจูงให้ประมาท

ชักจูงให้ประมาท ก็คือ ให้เขาลุ่มหลงมัวเมา ให้หวังผลจากการอ่อนวอน จากการดลบันดาล จากการรวยทางลัด จากการหวังโน่นหวังนี่ที่เลื่อนลอย เช่นไปพูดเลขพูดหวยอะไรต่างๆ พูดรวมสั้นๆ ว่า **รวยลัด-ลาภลอย-คอยผลดลบันดาล** นี่คือพระไปนำคนในทางที่ประมาท ซึ่งเวลานี้กลายเป็นว่าพระได้มีส่วนสำคัญในการชักนำ

ถึงเวลาแล้ว ที่พระเราจะต้องเข้าสู่ทางปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักที่พระพุทธเจ้าสอน และเป็นกัลยาณมิตรของประชาชนชาวบ้าน ที่จะนำเขาไปในทางที่ถูกต้องนั้น ไม่ใช่กลายเป็นผู้ทำลายหลักนั้นเสียเอง

พระนั้น ถ้าทำไม่ดี ก็กลายเป็นผู้ทำลาย และทำลายได้ทั้งหมด เริ่มตั้งแต่ทำลายคำสอนของพระองค์ แม้แต่ทำลายพระพุทธเจ้าก็ได้ หรือกลายเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธเจ้า อย่างพระที่ไปชักจูงประชาชนให้ประมาท คือให้ปฏิบัติตรงข้ามกับคำสอนของพระองค์ ก็เท่ากับเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้น ถึงเวลาที่ชาวพุทธจะต้องชัดเจน ว่าอะไรเป็นพระพุทธศาสนา เราปล่อยปละละเลยกันมานานแล้ว อยู่กันแบบเรื่อยเปื่อย หลักอะไรก็ไม่รู้ ความเป็นพุทธหรือไม่ใช่พุทธอยู่ตรงไหนก็ไม่สนใจ ที่ว่าเป็นพุทธเป็นอย่างไรก็ได้ นี่คือสังคมแห่งความประมาท ถ้าขึ้นอยู่กันอย่างนี้ เราจะสร้างประเทศชาติขึ้นไปได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น จะต้องมาปลุกเร้ากระตุ้นเตือนกัน ให้เข้มแข็งขึ้นมา ให้ไม่ประมาท ให้มีความเพียรในทางที่ดี นี่ไม่ใช่ปลุกให้ไปโกรธไปเกลียดเคียดแค้นอะไรกัน แต่ให้มาคิด ให้มาทำ ให้มาช่วยกันสร้างสรรค์ อย่างน้อยให้ถูกใจคิดบ้างว่า อะไรนะเป็นพระพุทธ

ศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนาว่าอย่างไร ที่เรียกว่าเป็นชาวพุทธนั้นเราจะต้องทำอย่างไรบ้าง

ถ้าจะมาปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ ก็ต้องรู้แล้วว่า การเป็นพุทธมามกะนี่คืออะไร จะต้องทำอะไร จะต้องรู้อะไร และต้องทำอะไรบ้าง แต่ที่นี่ พอลถามว่าเป็นพุทธมามกะคืออะไร จะต้องรู้อะไร จะต้องทำอะไร จะต้องเป็นอยู่อย่างไร พุทธศาสนาสอนว่าอย่างไร ไม่รู้สักอย่าง

วันนี้ได้ทราบว่ามี การปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ ญาติโยมจะต้องไปถามแล้วว่า ท่านที่ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะวันนี้รู้ไหมว่าพระพุทธเจ้าสอนอะไร ลองบอกมาสัก ๒ ข้อ แล้วตัวท่านจะต้องทำอะไรบ้าง ไม่อย่างนั้นท่านจะเป็นพุทธมามกะได้อย่างไร

นี่เราก็ปรารถนาดีต่อกัน ไม่ได้แกล้งว่าอะไร แต่ต้องพูดไว้บ้าง เป็นการเสริมสติ รวมความก็คือ มาชวนกันให้ไม่ประมาทนั่นเอง

เสรีภาพที่เลื่อนลอยไม่รู้จุดหมาย

ทำลายประชาธิปไตยของคนที่ได้รับการศึกษา

เวลานี้ สังคมนีถึงจุดวิกฤตแล้ว ย่ำแย่แล้ว คนไทยต้องมาช่วยกันสร้างสรรคชีวิต สร้างสรรคครอบครัว สร้างสรรคสังคมของตัวเองขึ้นมา ให้เป็นชีวิต เป็นครอบครัว เป็นสังคม ที่ไม่ประมาท โดยเฉพาะไม่ประมาทในการศึกษา คือไม่ประมาทในการสำรวจตรวจสอบและฝึกฝนพัฒนาชีวิตของตน ในการพัฒนากาย วาจา จิตใจ และปัญญาของตน พร้อมทั้งพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม กับเพื่อนร่วมโลกร่วมสังคมต่างๆ ให้ดี ร่วมกันทำให้ประเทศไทยชาติสังคมและโลกนี้ร่วมเย็นงอกงามอยู่ในสันติสุขต่อไป

เมื่อรู้จุดของปัญหาและรู้แนวทางในการสร้างสรรค์อย่างนี้แล้ว ถ้าเราตื่นขึ้นจากความประมาท ก็จะเกิดมีพลังที่จะทำการต่างๆ อย่างมีจุดหมาย

ตอนนี้แหละ พวกเสรีภาพและหลักการอะไรต่างๆ ที่ประชาธิปไตยให้ไว้ ก็จะมีความหมายขึ้นมา เราก็จะใช้เสรีภาพเป็นต้นนั้นอย่างมีจุดหมายด้วย โดยถูกต้องตามหลักการ ในการที่จะพัฒนาชีวิต ในการแสวงปัญญา ในการทำสิ่งดีงาม ในการนำเอาศักยภาพที่มีอยู่ ที่ได้พัฒนาออกมาเป็นความรู้ความสามารถสติปัญญาที่สูงงอมแล้ว เอามาเพื่อแผ่แก่กัน และเอามาร่วมกันในการสร้างสรรค์ชีวิตสังคมประเทศชาติ

ในทางตรงข้าม ถ้าเราไม่มีเป้าหมาย ไม่มีแนวคิด ไม่เห็นทิศเห็นทาง มีแต่ความประมาท *เสรีภาพ* ที่ประชาธิปไตยให้ไว้ ก็จะกลายเป็นเสรีภาพที่ไม่สนองจุดหมายของประชาธิปไตย แต่จะเป็นเสรีภาพที่ทำลายประชาธิปไตยเสียเอง

เวลานี้ก็น่ากลัวเหมือนกันว่า เสรีภาพที่พูดๆ กันอยู่กำลังเป็นเสรีภาพที่ทำลายประชาธิปไตย ทำลายอย่างไร

ดูง่าย ๆ เสรีภาพของคนจำนวนมากถูกใช้ไปเพื่อสนองโลกะ เขาใช้เสรีภาพเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เป็นเสรีภาพในการประทุษร้ายเบียดเบียนผู้อื่น และระบบแก่งแย่งแข่งขันก็เอื้อเสียด้วยที่จะทำให้เกิดภาวะเช่นนี้

เพราะฉะนั้น ในการใช้เสรีภาพ คนจึงไม่รู้ตัวเลยว่าตนเองนั้น กำลังใช้เสรีภาพเพื่อสนองราคะ สมองโลกะ สมองโทสะ สมองตัณหา สมองมานะ ที่เป็นเรื่องของความเห็นแก่ตัวเท่านั้น แล้วเสรีภาพแบบนี้จะช่วยสร้างสรรค์สังคมได้อย่างไร ประชาธิปไตยจะ

เกิดมีหรือจะพัฒนาได้อย่างไร

ประชาธิปไตย นั้นมี*เสรีภาพ*ไว้เพื่ออะไร ว่ากันในขั้นพื้นฐานที่สุด ก็เพื่อให้มีช่องทางที่แต่ละคนจะได้พัฒนาชีวิตของตัวเองให้ดี ให้สมบูรณ์ เพราะชีวิตของคนเราเกิดมายังมีคุณสมบัติไม่เพียงพอที่จะอยู่ได้อย่างดี ยังไม่ถึงงาม ยังไม่เลิศไม่ประเสริฐขึ้นมาในทันที ยังต้องการโอกาสในการที่จะฝึกหัดพัฒนาศึกษาสืบไป

พูดง่าย ๆ ว่า ชีวิตต้องการ*เสรีภาพ* เพื่อให้โอกาสแก่*การศึกษา*ที่เป็นสิทธิและหน้าที่พื้นฐานที่สุดของมัน นี่คือความต้องการ*เสรีภาพ*ในระดับของชีวิต

เพราะฉะนั้น เราจะต้องพัฒนาชีวิตของเราให้เป็นดีอยู่ดีมีความเจริญงอกงามขึ้นมา เราต้องมี*เสรีภาพ*ในการที่จะได้จะถึงสิ่งและสภาวะเกื้อกูลต่างๆ ที่จะใช้จะช่วยพัฒนาชีวิตของตนให้เป็นดีอยู่ดีขึ้นไปสู่ความสมบูรณ์

เมื่อคนพัฒนาชีวิตของเขาให้ดีให้พร้อมขึ้นมา เขาก็มาพัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย เขาพัฒนาตัวเองยิ่งพร้อมยิ่งดีเท่าใด เขาก็ยิ่งช่วยพัฒนาครอบครัวตลอดถึงสังคมได้พร้อมได้ดีมากขึ้นเท่านั้น

ที่นี้ก็มาถึงความต้องการ*เสรีภาพ*ในระดับของสังคม ตามที่ถามว่า *ประชาธิปไตย* มี*เสรีภาพ*ไว้เพื่ออะไร ว่ากันในขั้นพื้นฐานระดับสังคม ก็เพื่อให้มีช่องทางที่แต่ละคน จะมีจะให้*ความเป็นส่วนร่วม* โดยนำเอาสติปัญญาความรู้ความสามารถของตน มาบอกมาแจ้งมาถ่ายทอดแก่กัน มาร่วมและมารวมกันในการสร้างสรรค์สังคมประเทศชาติ

เช่นอย่างที่ว่า เมื่อเรามี*เสรีภาพ*ที่จะแสดงออก เรามีสติ

ปัญญาความรู้ความสามารถอะไรอย่างไร เราก็เอาสติปัญญา
ความรู้ความสามารถนั้นมาบอกแจ้งแสดงถ่ายทอดเพื่อแผ่ขยาย
ประโยชน์แก่ผู้อื่นและแก่สังคมได้

แต่ถ้าเราไม่มีเสรีภาพ สติปัญญาความรู้ความสามารถของเรา
ที่มีอยู่ ก็เท่ากับถูกปิดกั้น ความสามารถของบุคคลก็ไม่เกิดประโยชน์
แก่สังคมส่วนรวม ตัวเองก็พัฒนาชีวิตไม่ได้ พัฒนาสังคมไม่ได้

เพราะฉะนั้น เขาจึงให้มีหลักการแห่งเสรีภาพในสังคม
ประชาธิปไตย เพื่อว่าคนที่เป็นสมาชิกอยู่ร่วมสังคม จะได้ใช้เสรีภาพ
เพื่อพัฒนาชีวิตของตนเอง และเมื่อพัฒนาชีวิตของตนให้ดีขึ้น
ความสามารถขึ้นมา ก็มีโอกาสที่จะนำเอาความรู้ความสามารถสติ
ปัญญานั้นมาเผยแพร่ให้ผู้อื่นในสังคมร่วมได้ประโยชน์ไปด้วย

ความมุ่งหมายของเสรีภาพในขั้นพื้นฐานอีกอย่างหนึ่งก็คือ
เสรีภาพมิใช่เพื่อให้คนมีโอกาสนั้นที่จะบอกแจ้งและสนอง*ความ*
*ต้องการ*ต่างๆ ซึ่งโดยหลักใหญ่ก็พ่วงมากับโอกาสในการที่จะ
พัฒนาชีวิตและเป็นส่วนร่วมของสังคมนั้นเอง กล่าวคือ ในการ
พัฒนาชีวิตก็ตาม ร่วมสร้างสรรค์สังคมก็ตาม ย่อมต้องการปัจจัย
เอื้อต่างๆ ซึ่งอาจจะยังขาดยังพร่องและควรจะต้องหาทางจัด
อำนวยให้ จึงต้องมีโอกาสบอกแจ้งแสดงความต้องการนั้น

น่าสังเกตว่า เวลานี้ คนมักมุ่งจะเอาเสรีภาพเฉพาะในแง่
ของการได้รับโอกาสที่จะสนองความต้องการของตน และความ
ต้องการนั้นก็มักเป็นเรื่องปะปะ เช่นเพียงเพื่อจะสนองตัณหา
สนองราคะ สมองโหด สมองโหมะ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิต
และการสร้างสรรค์สังคม ไม่สนองจุดหมายของประชาธิปไตย

รวมความว่า เสรีภาพในสังคมประชาธิปไตยนั้น มีจุด

หมาย อยู่ในระบบแห่งความสัมพันธ์ ไม่ใช่เสรีภาพที่เลื่อนลอย หรือจบในตัวของมันเอง

ประชาธิปไตยไม่สำเร็จแค่เสียงข้างมากเป็นใหญ่ ประชาธิปไตยสัมฤทธิ์เมื่อการศึกษาได้พัฒนาคนส่วนใหญ่

ถ้ามองความหมายของเสรีภาพผิด ก็มองความหมายของประชาธิปไตยผิดด้วย ประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่แค่ว่าคนส่วนมาก หรือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ไม่ใช่แค่เอาความต้องการของคนส่วนมากเป็นใหญ่

ถ้าเอาแบบนี้ ก็เหมือนนักเรียนกับครู เข้าโรงเรียนวันนี้ พอระซังแก๊ง เข้าแถวเรียบริบร้อยแล้ว เข้าชั้นเรียน พอเข้าชั้นปุ๊บพร้อมกันแล้ว ครูก็ปริกษานักเรียน

“นักเรียนทั้งหลาย เรามาลงคะแนนเสียงกันซิว่า วันนี้เราจะเรียนหรือจะเล่น”

ปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่บอกว่า “เล่น” นี่ประชาธิปไตยสำเร็จแล้ว ประชาธิปไตยแบบนี้ดีไหม ก็ลองคิดดูเถิด ประชาธิปไตยที่ใช้เสรีภาพเพื่อสนองความต้องการแบบปะปะ เลื่อนลอย สนองตัณหา สนองโลภะ สนองราคะ สนองโทสะ สนองมานะ อะไรพวกนี้ เป็นประชาธิปไตยจริงหรือ

ตัวอย่างที่ยกมานี้ ไม่ใช่จบแค่นั้น แต่มันเป็นบทพิสูจน์ที่ทำ ทายระบบประชาธิปไตยด้วย

ทำทายอย่างไร คือ มันทำทายว่า การพัฒนาประชาธิปไตย จะสำเร็จหรือไม่ ประชาธิปไตยที่แท้จะมีได้จริงไหม

เมื่อนักเรียนส่วนมากลงคะแนนเสียงว่าให้เล่น-ไม่เรียน นั่น

คงเป็นการแสดงความต้องการแบบปะปะ หรือความต้องการดิบ
คุณครูที่ดียอมไม่ติดต้นแค่นั้น แต่จะช่วยเด็กให้พัฒนาขึ้น
สู่ประชาธิปไตย โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ เช่น ชี้แจงอธิบายถก
เถียงสนทนา

เมื่อนักเรียนรู้เข้าใจความจริง คุณค่า ประโยชน์ เหตุผล
เป็นต้นแล้ว ถ้ารู้ตระหนักจริง ความต้องการของเขาจะเปลี่ยนไป
คือกลายเป็นความต้องการที่พัฒนาแล้ว หรือเป็นความต้องการ
ของคนที่มีการศึกษา คะแนนเสียงส่วนมากอาจจะบอกว่า “เรียน”
ยังไม่เล่น

คุณครูและโรงเรียนจะทำการนี้สำเร็จหรือไม่ นี่เป็นบททดสอบ
ที่ทำทนาย ซึ่งบอกในตัวว่าประชาธิปไตยมีทางที่จะออกงามในสังคมนี้
หรือไม่ และยืนยันหลักการที่ว่า *ประชาธิปไตยสัมฤทธิ์ได้ด้วยการศึกษา*
ประชาธิปไตยด้วยการศึกษา และประชาธิปไตยเพื่อการศึกษา

จากที่ได้พูดมา ลองดูว่าเดี๋ยวนี้เขาใช้เสรีภาพกันเพื่ออะไร
เสรีภาพมีประโยชน์เพื่อสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยหรือเปล่า
เป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตยหรือเปล่า

เดี๋ยวนี้เขาไม่ถามกันว่าประชาธิปไตยมีเสรีภาพไว้เพื่ออะไร
ตามหลักการจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ เมื่อมีประชาธิปไตย ก็ต้องมี
เสรีภาพ แล้วทำไมต้องมีเสรีภาพ คนในสังคมนี้ต้องมีคำตอบ

แต่เดี๋ยวนี้คนสักว่ามีเสรีภาพ มองแค่รูปแบบถ้อยคำ แล้ว
ความหมายก็คลาดเคลื่อนเพี้ยนไปหมด เสรีแล้วก็อย่างที่บอกเมื่อกี้
เสรีภาพก็ไม่สนองจุดหมายของประชาธิปไตย แล้วในที่สุดเสรีภาพ
ก็จะทำลายประชาธิปไตยนั้นเสียเอง สังคมจะเป็นประชาธิปไตย
ได้ต้องมีความดีงาม ต้องเป็นสังคมแห่งสติปัญญา เป็นสังคมของ

ผู้มีการศึกษาพัฒนาแล้ว ไม่เช่นนั้นจะไปไม่รอด ถ้าจะสร้างสังคมประชาธิปไตย อย่างน้อยก็ต้องรู้จักใช้เสรีภาพให้ถูกต้อง

ถ้าคนไทยมีจิตใจใหญ่กว้างเป็นชาวพุทธถึงขั้น ก็จะไปถึงจุดหมายใหญ่แห่งการสร้างสรวงโลกที่สันติสุข

วันนี้ก็เลยพูดกับญาติโยมเสี่ยวาวนาน รวมแล้วก็คือ เป็นภาระของพุทธบริษัททั้ง ๔ ทั้งที่เป็นพระสงฆ์ ทั้งที่เป็นคฤหัสถ์ ทั้งที่เป็นชาวบ้านราษฎร จนถึงผู้นำผู้บริหารประเทศชาติแผ่นดินตลอดจนถึงโลก ต้องไม่มองแค่ประโยชน์และความยิ่งใหญ่ที่จำกัดผูกพันอยู่กับตัว

ขอบเขตความคิดของพระพุทธานุชาตินั้น ไม่ใช่อยู่แค่ชาติหรือรัฐของตน แต่อยู่ที่การสร้างสรวงสันติสุขของโลกทั้งหมด เรามีความคิดที่ชัดเจนในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งพูดได้โดยมั่นใจว่า พระพุทธานุชาตินามีแนวคิดรัฐศาสตร์เพื่อโลก ซึ่งยังไม่เห็นที่ไหนอื่น เพราะมีกันแต่รัฐศาสตร์เพื่อชาติ คือรัฐศาสตร์เพื่อผลประโยชน์และอำนาจแห่งรัฐของตนเอง

พระพุทธานุชาตินี้ให้หลักนี้ไว้แล้ว และมีพระราชามหา กษัตริย์ที่ทำได้เป็นแบบอย่าง คือ พระเจ้าอโศกมหาราช แต่พอสิ้นสมัยของพระองค์ไป ไม่ซำก็เลิกหมด กลับไปสู่ยุคเก่า

พระเจ้าอโศกนั้นห้ามนักหนาในเรื่องการแสวงแสดงอำนาจเบียดเบียน ถึงกับทำศิลาจารึกไว้ ห้ามมิให้มีการบุชายัญญ เป็นหลักการใหญ่อันหนึ่ง แต่ราชวงศ์วงศ์สูงคะที่ล้มราชวงศ์ของพระเจ้าอโศก พอขึ้นครองราชย์ปั๊บ ก็ทันทีเลย ประกาศความยิ่งใหญ่ ด้วยการประกอบพิธีชายัญญอันยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า อัศวเมธ

การบูชาัญญที่เจียบหายไปเป็นศตวรรษ ก็เลยฟื้นมา ลัทธิ
แสงอำนาจยิ่งใหญ่ก็ฟูขึ้นอีก แล้วเขาก็พยายามเสริมระบบ
วรรณะให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น กระแสโลกก็เลยไปกันอีกทางหนึ่ง การ
สร้างสรรคโลกด้วยธรรมวิชัยก็หยุดชะงักและเลือนหายไป

คนไทยจะสามารถช่วยกันฟื้นฟูหลักการสำคัญระดับนี้ให้คืน
มาได้หรือไม่ ก็ขอให้มาช่วยกันคิดต่อไป บนพื้นฐานแห่งความรัก
ความปรารถนาดีต่อกัน

ราษฎรก็ต้องมีความรักความปรารถนาดีเป็นกัลยาณมิตร
ให้แก่ผู้บริหารประเทศชาติ รัฐบาลก็ต้องเป็นกัลยาณมิตรให้แก่
ประชาราษฎรทั้งหลาย ต่างก็มีน้ำใจปรารถนาดีต่อกันด้วยมุ่งจุด
หมายอันเดียวกัน คือเพื่อให้ประเทศชาติสังคมร่วมเย็นเป็นสุขเจริญ
งอกงาม และให้ประเทศชาติของเรามีกำลังมีความสามารถที่จะไป
ร่วมแก้ไขปัญหาของโลก เพื่อนำโลกสู่สันติสุขสืบต่อไป

หวังว่าพระธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และสอนไว้ ซึ่งเริ่มที่
วันวิสาขบูชานี้ จะมีความหมายเป็นประโยชน์ต่อชาวโลก ถ้าหาก
ได้นำไปประพฤติปฏิบัติในแง่ต่างๆ ซึ่งวันนี้ก็ได้เน้นในแง่ของการ
เมืองการปกครอง ตลอดจนในเรื่องของสังคมโดยทั่วไป

ทั้งนี้ก็อาศัยพื้นฐานตั้งแต่การพัฒนาชีวิตของตน คือการที่
ทุกคนต้องศึกษานั่นเอง เพราะว่าตามหลักธรรมที่เท่านั้น การ
ศึกษาก็คือฝึกตนเองให้พัฒนาขึ้นไป ทั้งในศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง
ทางกาย วาจา ใจ ปัญญา ทั้งด้านพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่ง
แวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ทั้งด้านพัฒนาการทางจิตใจ
ทั้งด้านพัฒนาการทางปัญญา

ถ้าทำได้อย่างนี้ โดยมีจุดหมายที่ชัดเจนว่าจะทำเพื่อชีวิตที่

ดี สังคมที่ดี และโลกที่ดีน่าอยู่อาศัย ก็จะได้เดินทางไปอย่างมั่นคง และมีความมั่นใจ

เวลานี้จุดหมายของมนุษย์ต้องวาง ๓ อย่าง คือ หนึ่ง ชีวิตดี สอง สังคมดี สาม โลกที่น่าอยู่อาศัย จึงจะได้ครบหมด โดยมีองค์ประกอบ ทั้งด้านมนุษย์ที่เป็นชีวิตและบุคคล ทั้งสังคม และทั้งธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เราต้องมาช่วยกันสร้างสรรค์ต่อไป โดยมองอย่างถูกต้อง ให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ เหล่านี้ว่ามันโยงถึงกันหมด

เมื่อปฏิบัติถูกต้องแล้ว ก็จะได้ผลสำเร็จด้วยกันหมดทุกด้าน ครบทั้ง ๓ แด้าน ทั้งชีวิตดี สังคมดี โลกที่น่าอยู่อาศัย หรือชีวิตดีงาม โลกน่ารื่นรมย์ สังคมมีสันติสุข

ขอให้พุทธศาสนิกชนมีกำลังใจที่จะช่วยกันนำธรรมของพระพุทธเจ้าไปศึกษาเพิ่มเติม ทำความเข้าใจให้ชัดเจน แล้วนำไปบอกเล่าแนะนำสั่งสอนกัน ตั้งแต่ในครอบครัวเป็นต้นไป และปฏิบัติให้เกิดเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติสังคมและชาวโลก

วันนี้เป็นวันดี ขออนุโมทนาโยมญาติมิตรทุกท่านที่มีน้ำใจเป็นบุญเป็นกุศล เป็นวาระอันเป็นมงคลแท้ที่เกิดจากกุศล ซึ่งเราทำได้ทั้งกาย วาจา ใจ ขอน้อมนำบุญกุศลนี้ประกอบเข้ากับคุณพระรัตนตรัย เป็นปัจจัยอภิบาลรักษา ให้ทุกท่านเจริญงอกงามด้วยจตุรพิธพรชัย มีความร่มเย็นเกษมศานต์ มีกำลังในการที่จะร่วมกันสร้างสรรค์ชีวิต ครอบครัว สังคมประเทศชาติ และโลกนี้ ให้มีความร่มเย็นเป็นสุขสืบต่อไป อย่างยั่งยืนนาน